

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ Է

ԳՐԱՆՑՎԱԾ Է

«ԲԱՐԳԱՎԱՃ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

կուսակցության 3-րդ (արտահերթ)
համագումարի 2007թ. փետրվարի 15-ի

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՌԵԳԻՍՏՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ԿՈՂՄԻՑ «18».06. 2004թ.

որոշմամբ

գրանցման թիվ 211.172.02701
վկայական 03 Ա 065165

«ԲԱՐԳԱՎԱՃ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

Թիվ _____ '____ փոփոխությունը
գրանցված է ՀՀ իրավաբանական անձանց
պետական ռեգիստրի կենտրոնական
մարմնի կողմից

կուսակցության նախագահ

" _____ " _____ 2007թ.

----- Գագիկ Ծառուկյան

ՀՀ պետական ռեգիստրի ղեկավար

----- Մ. Մարտիրոսյան

**«ԲԱՐԳԱՎԱՃ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ԿՈՒՍԱԿԾՈՒԹՅԱՆ**

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

(Նոր խմբագրություն)

ԵՐԵՎԱՆ 2007

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունը ստեղծվել է ժողովրդին ծառայելու, նրա համար արժանավայել կյանք ապահովելու և մեր հայրենիքի բարգավաճմանն իր նպաստը բերելու նպատակով:

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության անդամներին միավորում են ազատության, արդարության, համերաշխության և հայրենասիրության գաղափարները:

Հայաստանի առջև ծառայած հիմնախնդիրները հնարավոր է լուծել միայն ժողովրդի վստահությունը վայելող, բարձր արժեքներ, ազնիվ նպատակներ ու վեհ գաղափարներ դավանող անհատների և քաղաքական ուժերի համախմբման ու համագործակցության պարագայում: Երկրի քաղաքական համակարգում «Բարգավաճ Հայաստան» իր առաքելությունը տեսնում է հենց այդ համատեքստում և հանդես է գալու քաղաքացիական համախմբվածության ու համերաշխության դիրքերից:

«Բարգավաճ Հայաստանը» քաղաքացիական համաձայնության կուսակցություն է: Առաջնորդվելով այն հանրահայտ ճշմարտությամբ, որ մարդը բարձրագույն արժեք է, կուսակցությունն իր գործունեությունը նպատակաուղղելու է «Մարդու կողքին, մարդու միջոցով և մարդու համար» կարգախոսի իրականացմանը:

Մենք նպաստելու ենք երկրում ժողովրդավարական կարգերի ամրապնդմանը, քաղաքացիական հասարակության ձևավորմանը, մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանությանը:

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունը կենտրոնամետ քաղաքական ուժ է, որի գործունեությունը խարսխվում է իրատեսության և ողջամտության վրա: Մերժելով ծայրահեղականությունը, քաղաքական արկածախնդրությունն ու դոզմատիզմը, մենք ձգտելու ենք առարկայական և հիմնավոր կերպով լուծել հասարակության առջև ծառայած հիմնախնդիրները: Համոզված ենք, որ հասարակության զարգացման կարևորագույն երաշխիքը բարոյական և հոգևոր արժեքային համակարգի առկայությունն է:

Ժողովրդավարությանը և ազատականությանը դավանելու, արժեքային նոր համակարգի ձևավորմանը նպաստելու ձգտումով հանդերձ, «Բարգավաճ Հայաստան»

կուսակցությունն ազգային և ավանդական արժեքների պահպանության կողմնակից է՝ արժեքային այդ համակարգում կարևորելով ընտանիքը, եկեղեցին և պետությունը:

1. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության հիմնական խնդիրներից մեկը Հայաստանում քաղաքացիական հասարակության, մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու հիմնարար ազատությունների պաշտպանության և ժողովրդավարական ինստիտուտների վրա հիմնված իրավական պետության կառուցման գործին իր ջանքերի և հնարավորությունների ներդրումն է:

Քաղաքական կայունություն

Օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման սկզբունքների վրա խարսխված քաղաքական կայունության ապահովման նպատակով «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության գործունեության հիմնական ուղղություններն են՝

1. սահմանադրական փոփոխությունների համատեքստում համապատասխան օրենքների և այլ իրավական ակտերի ընդունմամբ իշխանության թևերի գործունեության հստակ կանոնակարգումը,

2. ժողովրդավարության զարգացման անհրաժեշտությամբ, ինչպես նաև ժամանակի պահանջով և պետության առջև ծառայած հիմնախնդիրների լիարժեք լուծմամբ պայմանավորված սահմանադրական հետագա բարեփոխումների իրականացումը:

Քաղաքացիական համաձայնության վրա հիմնված հասարակական-քաղաքական կայուն հարաբերությունների ձևավորման նպատակով, մասնավորապես, անհրաժեշտ ենք համարում՝

- ստեղծել պայմաններ Ազգային ժողովի ընտրությունների 100 տոկոսանոց համամասնական ընտրական համակարգին անցում կատարելու համար,

- նպաստել ընտրական հանձնաժողովների գործունեության թափանցիկության և դրանցում ներկայացված քաղաքական ուժերի պատասխանատվության մակարդակների բարձրացմանը,

- նպաստել հասարակական կազմակերպությունների գործունեության ազատության պահպանմանը,

- կարևորելով ժողովրդավարության զարգացման գործընթացում զանգվածային լրատվամիջոցների՝ որպես բազմակարծության արտահայտման և հասարակական կարծիքի

ձևավորման կարևորագույն գործիքի դերը, բարելավել նրանց ազատ և անաչառ գործունեության պայմանները,

• օժանդակել քաղաքացիների խաղաղ, առանց զենքի ժողովներ, հանրահավաքներ, երթեր և ցույցեր անցկացնելու իրավունքի իրականացմանը:

Արդյունավետ պետական կառավարում

Պետական վարչարարության բարեփոխման և կատարելագործման նպատակով «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունն անհրաժեշտ է համարում՝

1. Բացառել նախարարությունների, գերատեսչությունների և պետական կառավարման այլ մարմինների կողմից միանման գործառույթների իրականացումը,

2. ընդունել վարչական կանոնակարգ՝ սահմանելով ու հստակեցնելով որոշումներ ընդունելու կարգը և ժամկետները, ինչպես նաև փաստաթղթաշրջանառության և վարչարարության կանոնների խախտման համար պատասխանատվությունը,

3. բարձրացնել պետական մարմինների և պաշտոնատար անձանց գործունեության թափանցիկության մակարդակը՝ արմատավորելով հասարակական վերահսկողության միջազգային փորձը,

4. հնարավորինս կրճատել պետական պաշտոնյաների և ծառայողների թվաքանակը, բարձրացնել նրանց պատասխանատվությունը և կատարելագործել պետական ծառայողների վարձատրության համակարգը:

Կոռուպցիայի կանխարգելում և նվազեցում

Կոռուպցիայի հաղթահարման բնագավառում անհրաժեշտ ենք համարում՝

1. բարձրացնել պետական վարչարարության արդյունավետությունը,

2. վերացնել պաշտոնատար անձանց և պետական ծառայողների կողմից կամայական որոշումներ ընդունելու հնարավորությունները, հասնել նրան, որ այդ անձինք կատարեն միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված են օրենքով,

3. իրականացնել օրենքների և իրավական ակտերի համալիր փորձաքննություն՝ դրանց «կաշառատարության» իմաստով, հանել այդպիսի դրույթները և վերացնել օրենսդրությունում առկա հակասությունները և երկիմաստությունները,

4. կոռուպցիայի փաստերի հայտնաբերման դեպքում համապատասխան պաշտոնատար անձանց ենթարկել օրենսդրությամբ սահմանված պատասխանատվության՝ անկախ նրանց զբաղեցրած դիրքից և պաշտոնից,

5. կատարելագործել և խստացնել գույքի, եկամուտների և ծախսերի հայտարարագրման մեխանիզմը,

6. հետևողական և համալիր պայքար մղել կոռուպցիայի հետ սերտաճած այնպիսի երևույթների դեմ, ինչպիսիք են՝ դրամանենգությունը, ստվերային գործունեությունը, թրաֆիկինգը, կաշառակերությունը և այլն,

7. դատական բարեփոխումների շնորհիվ պարզեցնել պաշտոնատար անձանց և պետական ծառայողների գործողությունների դատական բողոքարկման ընթացակարգը,

8. ներդնել վարչական դատարանների ինստիտուտ և նպաստել դրանց կայացմանը,

9. մշակել և ընդունել հակակոռուպցիոն օրենսդրական փաթեթ:

Պայքար հանցավորության դեմ

Այս բնագավառում, մեր համոզմամբ, պետական քաղաքականությունը պետք է հիմնված լինի օրենքի գերակայության, անկողմնակալության, արդարացի պատժի, պատասխանատվության անխուսափելիության, իրավապահ և դատական մարմինների գործունեության հրապարակայնության և թափանցիկության սկզբունքների վրա:

Հանցավորության դեմ պայքարի ոլորտում «Բարգավաճ Հայաստան» անհրաժեշտ է համարում՝ բարձրացնել իրավապահ մարմինների գործունեության արդյունավետությունը, թափանցիկությունը և հաշվետվողականությունը:

Մենք գիտակցում ենք, որ հանցավորությունն ամբողջովին արմատախիլ անել հնարավոր չէ, բայց և հավատում ենք, որ հիմնավորված, հետևողական և լուրջ աշխատանքի շնորհիվ կարճ ժամանակահատվածում կարելի է մեր երկրում զգալիորեն իջեցնել հանցավորության մակարդակը:

Անկախ դատական համակարգի ձևավորում և դատախազության համակարգի բարեփոխումներ

Առանց անկախ, հասարակության հարգանքը վայելող և արդյունավետ դատական համակարգի գոյության հնարավոր չէ կառուցել իրավական պետություն, ձևավորել ժողովրդավարական ամուր հասարակություն և լուծել սոցիալ-տնտեսական լուրջ հիմնախնդիրներ:

Մեր համոզմամբ, Հայաստանի Հանրապետության դատական համակարգի գործունեությունը պետք է հիմնված լինի արդարադատության հրապարակայնության և թափանցիկության ապահովման, անհատի իրավունքների պաշտպանության և ողջամիտ ժամկետում գործի արդարացի ու հրապարակային դատական քննության սկզբունքների վրա:

Դատավորի կարգավիճակի հստակեցման, նրա անկախության և անկողմնակալության երաշխավորման նպատակով անհրաժեշտ է ստեղծել դատավորի անձեռնմխելիության ու անփոփոխելիության իրավական, սոցիալական և անհրաժեշտ այլ հիմքեր՝ դրանք հավասարակշռելով պատասխանատվության ապահովման գործուն մեխանիզմներով:

Դատախազական համակարգի բարեփոխումների շրջանակում առաջնային լուծում պահանջող խնդիր ենք համարում պետական շահերի պաշտպանության հայց հարուցելու համատեքստում Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազությանն օրենքների կատարման նկատմամբ բարձրագույն հսկողություն իրականացնելու իրավունքի վերապահումը, ինչպես նաև դատախազության մարմինների կողմից իրենց վերապահված լիազորությունների պատշաճ կատարման ու անկողմնակալության ապահովումը:

Տեղեկատվական հասարակության հիմքերի ձևավորում

«Բարգավաճ Հայաստան» կարևորում է աշխարհում ընթացող ժամանակակից այն գործընթացներին և միտումներին Հայաստանի մասնակցությունը, որոնք նպատակաուղղված են համընդհանուր բարեկեցության մակարդակի բարձրացմանը և տարբեր քաղաքակրթությունների ու ժողովուրդների միջև փոխշահավետ կապերի հաստատմանը, խորացմանը և ամրապնդմանը: Այս տեսանկյունից, հաշվի առնելով նաև տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում հանրապետության ներուժը, Կուսակցությունը հաստատակամ է Հայաստանում տեղեկատվական կամ այլ կերպ ասած՝ ապագայի հասարակության հիմքերի ձևավորման ուղղությամբ գործնական քայլերի իրականացման հարցում, որի նպատակով առաջիկայում գերակա խնդիրներ է համարում՝

- տեղեկատվական հասարակության զարգացման պայմաններում պետական համալիր ծրագրերի մշակումը, որոնք ուղղված կլինեն գիտելիքի գերակայության վրա հիմնված պետական ու հասարակական կառավարման բարելավմանը,
- տեղեկատվական տեխնոլոգիաների բնագավառում հանրապետության ներուժի բազմապատկումը և դրա արդյունավետ օգտագործումը,
- գիտակրթական և մասնագիտական կարողությունների առավել ամբողջական օգտագործմանն ուղղված ծրագրերի իրականացումը,
- տեղեկատվական համաշխարհային ցանցերին ինտեգրումը և այդ ոլորտում մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացումը,
- տեղեկատվական հասարակության բարիքների մատչելիության մակարդակի բարձրացումը և տեղեկատվական ցանցերից օգտվողների շրջանակի շարունակական ընդլայնումը,
- տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման համար ներդրումային, կազմակերպական և ինստիտուցիոնալ բարենպաստ միջավայրի ձևավորումը:

2. ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

«Բարգավաճ Հայաստանը» նախատեսում է իրականացնել քաղաքացիական հասարակության աջակցության և պաշտպանության քաղաքականություն: Կուսակցությունը համոզված է, որ ազգային և համամարդկային արժեքների վրա հիմնված՝ քաղաքացիների ինքնակազմակերպման ձևերում է կուտակված հասարակության զարգացման հսկայական ներուժը: Պետությունը պետք է առավելագույնս օգտագործի այդ ներուժը՝ ապահովելով ստեղծագործական և մշակութային միությունների, հասարակական, իրավապաշտպան կազմակերպությունների, ինչպես նաև սեփականատերերի, սպառողների, գործատուների, աշխատողների, ազգային, կրոնական և այլ միավորումների գործունեությունը:

Տեղական ինքնակառավարման զարգացում

Հաշվի առնելով, որ տեղական ինքնակառավարումը քաղաքացիական հասարակության հիմքն է, ինչպես նաև պաշտպանելով Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի սկզբունքները և որպես ռազմավարական նպատակ դիտարկելով Հայաստանում տնտեսապես ուժեղ տեղական ինքնակառավարման կայացումը, «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունն անհրաժեշտ է համարում՝

1. օրենսդրորեն ամրապնդել տեղական ինքնակառավարման սահմանադրական երաշխիքները, հստակեցնել պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները և իրավասությունները,

2. բարձրացնել տեղական ընտրությունների նշանակությունը և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում ապահովել ժողովրդավարական ներկայացուցչություն, համայնքներում աստիճանաբար անցում կատարել ավագանիների ընտրական խառը՝ մեծամասնական և համամասնական համակարգի, իսկ հետագայում՝ 100 տոկոսանոց համամասնական ընտրական համակարգի,

3. ընդունել Երևանի կարգավիճակը և մայրաքաղաքի կառավարման հետ կապված հարաբերությունները կանոնակարգող օրենքներ՝ հստակ տարանջատելով Երևանի քաղաքապետարանի ու թաղային համայնքների իրավասությունները,

4. ընդլայնել համայնքների բյուջետային եկամուտների մեծացման հնարավորությունները և համայնքների ներդաշնակ զարգացման նպատակով ներդնել ֆինանսական համահարթեցման սկզբունքորեն նոր մեխանիզմներ,

5. վերանայել գույքահարկի ու հողի հարկի հաշվարկման և գանձման մեխանիզմները՝ ապահովելով այդ հարկատեսակների մուտքերի զգալի ավելացում,

6. ուժեղացնել և կատարելագործել պետության և բնակչության կողմից տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության նկատմամբ վարչական, ֆինանսական և հասարակական վերահսկողությունը:

Աջակցություն հասարակական կազմակերպություններին

Հասարակական կազմակերպությունների զարգացումը և այդ գործընթացի պետական աջակցությունը, որի ջատագովն է «Բարգավաճ Հայաստանը», թույլ կտա լուծել այնպիսի կարևոր խնդիրներ, ինչպիսիք են՝

- մարդկային գործոնի էական ուժեղացումը, իշխանության ու հասարակության միջև երկխոսության և տարաբնույթ հարցերի վերաբերյալ հասարակական համաձայնության ձեռքբերման հնարավորությունների մեծացումը,

- բարեփոխումների, պետական կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման գործընթացներին քաղաքացիների մասնակցության հնարավորությունների ընդլայնումը և այդ առումով մասնակցային գործընթացի խթանումը,

- պետության սոցիալական գործառույթների մի մասը հասարակական կազմակերպություններին փոխանցելու և տնտեսության ոչ առևտրային հատվածում նոր աշխատատեղեր ստեղծելու հաշվին պետական զգալի միջոցների տնտեսումը, ոչ առևտրային ծառայությունների շուկայի զարգացումը և այլն:

Այս խնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ է՝

1. պետական որոշումների մշակման, քննարկման և կատարման վերահսկողության գործընթացներում ստեղծել հասարակական կազմակերպությունների մասնակցության հնարավորություններ, մասնագիտացված հասարակական կազմակերպություններին ներգրավել սոցիալական և տնտեսական ծրագրերի մշակման գործընթացներին, ինչպես նաև նպաստել ծնողազուրկ երեխաների, տարեցների, հաշմանդամների, փախստականների հիմնախնդիրների լուծմանը,

2. ապահովել պետական բյուջեով նախատեսված սոցիալական ծրագրերի իրականացմանը հասարակական կազմակերպությունների ակտիվ մասնակցությունը:

3. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ցանկացած երկրի զարգացման և բարգավաճման հիմնասյուններից մեկը արդյունավետ տնտեսական համակարգի առկայությունն է, որի ձևավորմանը կարելի է հասնել նպատակամետ, հետևողական, կայուն, կանխատեսելի և հասարակության բոլոր շերտերի օրինական շահերի հաշվեկշռվածությունն ապահովող տնտեսական քաղաքականության իրականացման ճանապարհով:

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունը զարգացման երկարաժամկետ հատվածում տնտեսական աճի կայուն տեմպերի ապահովման և երկրի սոցիալ-տնտեսական վիճակի բարելավման համար տնտեսական քաղաքականության ռազմավարական նպատակներ է համարում՝

1. տնտեսական այնպիսի աճի ապահովումը, որը թույլ կտա տնտեսավարման գործընթացում հնարավորինս մեծացնել բնակչության ընդգրկվածությունը և զբաղվածությունը,

2. կառուցվածքային վերափոխումների գործընթացի արագացումը և արտադրողականության ու մրցունակության հենքի վրա արտադրական հարաբերությունների ձևավորումը,

3. հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների կայունության, համակարգվածության և թափանցիկության ապահովումը,

4. գործարարության (հատկապես՝ փոքր և միջին ձեռնարկատիրության) զարգացման նպատակով ներդրումային բարենպաստ միջավայրի ձևավորումը և երկրի ներդրումային զբաղվածության մակարդակի բարձրացումը,

5. սովերային տնտեսության ծավալի նվազեցումը,

6. արտաքին տնտեսական գործունեության ակտիվացումը և արտաքին պարտքի արդյունավետ կառավարումը,

7. մրցակցային առողջ միջավայրի ձևավորումն ու սպառողների իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության իրական մեխանիզմների ներդրումը:

Կառուցվածքային քաղաքականություն

Կառուցվածքային քաղաքականության գլխավոր նպատակը, մեր համոզմամբ, պետք է հանդիսանա մրցակցային շուկաների ձևավորման ու զարգացման սահմանափակումների, խոչընդոտների և արգելքների վերացումը, որն էլ իրական հիմք կդառնա գործարար ակտիվության և ժամանակակից ենթակառուցվածքների վրա հիմնված շուկայական մոդելի ձևավորմանն ուղղված կառուցվածքային քաղաքականությանն անցնելու համար: Այդ նպատակով առաջնային են դառնում հետևյալ հիմնական խնդիրների լուծումը.

1. մասնավորեցման գործընթացի արդյունավետության բարձրացումը՝ առանձնահատուկ մոտեցում ունենալով սոցիալական ենթակառուցվածքի և առողջապահական օբյեկտների նկատմամբ,

2. շուկայական ենթակառուցվածքների (բանկային և ապահովագրական համակարգեր, հաղորդակցության ուղիներ, բորսայական առևտուր և այլն) զարգացում,

3. ապրանքային շուկաներում տնտեսական մրցակցության զարգացում, բնական մենաշնորհի ոլորտներում ոչ մենաշնորհային հատվածների տարանջատում, բնական մենաշնորհի սուբյեկտների գործունեության սակագնային կարգավորում և նրանց ծախսերի նկատմամբ վերահսկողության կատարելագործում,

4. սնանկացման մեխանիզմների, չափանիշների և ընթացակարգերի վերանայում, դրանց գործնական կիրառելիության ապահովում:

Կառուցվածքային քաղաքականության խնդիրների լուծման հիմնական ուղղություններ պետք է հանդիսանան՝

- տնտեսության ճյուղային օպտիմալ կառուցվածքի ձևավորումը, այդ թվում՝ փոքր և միջին բիզնեսի խթանումը և կապիտալի միջճյուղային վերաբաշխման գործընթացում արժեթղթերի շուկայի դերի բարձրացումը,

- ձեռնարկությունների շահութաբերության բարձրացումը և արհեստական վնասաբերության կանխումը,

- ձեռնարկությունների ինովացիոն (նորարարական) գործունեության խրախուսումը,

- բնական մենաշնորհի ոլորտների պետական կարգավորման համակարգի կատարելագործումը, այդ բնագավառներում բնական մենաշնորհ չհանդիսացող

ծառայությունների հակամենաշնորհային կարգավորման յուրահատուկ քաղաքականության իրականացումը,

- ձեռնարկությունների սնանկացման ընթացակարգերի պարզեցումը և կատարելագործումը, անվճարունակ ձեռնարկությունների ֆինանսական առողջացման հնարավորությունների ընդլայնումը և պետական օժանդակության մեխանիզմների ներդրումը,

- արտադրական ենթակառուցվածքների համալիրի բարեփոխումների իրականացումը:

Ներդրումային քաղաքականություն

Հանրապետության ներդրումային ոլորտում առկա իրավիճակի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ չնայած ձևավորված մակրոտնտեսական և ներքաղաքական հարաբերական կայունությանը, ներդրումները կարգավորող օրենսդրական դաշտի և խրախուսող ու պաշտպանող որոշ ենթակառուցվածքների, հարուստ և բավականին հզոր սփյուռքի առկայությանը, ներդրումների առկա ծավալները դեռևս հեռու են բավարար լինելուց:

Հայաստանի Հանրապետության ներդրումային քաղաքականության հիմնական նպատակը, մեր համոզմամբ, պետք է հանդիսանա տնտեսական ակտիվության բարձրացման, բարենպաստ ներդրումային միջավայրի ձևավորման, ներդրումային զրավչության մակարդակի բարձրացման և ներդրումների ծավալների մեծացման միջոցով տնտեսական կայուն աճի ապահովումը:

«Բարգավաճ Հայաստանը» ներդրումային քաղաքականության կատարելագործման հիմնական ուղղություններ է դիտարկում՝

- նորարարական (ինովացիոն) քաղաքականության կատարելագործումը և ինովացիոն նախաձեռնությունների խրախուսումը,

- ներդրումային ոլորտը կարգավորող օրենսդրական և իրավապայմանագրային դաշտի կայացումն ու կատարելագործումը,

- ներդրումների և ներդրողների շահերի պաշտպանության ապահովումը,

- օտարերկրյա և տեղական ներդրողների համար տնտեսավարման հավասար պայմանների ապահովումը,

- մեծածավալ ներդրումների համար, ինչպես նաև տնտեսության զարգացման համար որոշիչ, գերակա համարվող ոլորտներում և ռազմավարական նշանակություն ունեցող տարածքներում խստորեն վերահսկելի արտոնությունների տրամադրումը,

- ներդրումային ծրագրերի մշակման և իրականացման հարցում պետական աջակցությունը,

- ներդրումները խթանող ենթակառուցվածքների կայացումը և զարգացումը,

- պետական ներդրումային համալիր ծրագրերի իրականացումը:

Հարկային քաղաքականություն

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության կարծիքով երկրի հարկային համակարգը պետք է սերտորեն կապված լինի տնտեսության կառուցվածքի և տվյալ ժամանակաշրջանում ձևավորված տնտեսական իրական համամասնությունների հետ՝ արտացոլելով ոչ միայն պետության, այլև գործարար շրջանակների կենսական շահերը: Հարկային և ընդհանրապես ֆինանսական փոխհարաբերություններում պետությունը և հարկատուները պետք է կրեն հավասար և հաշվեկշռված պատասխանատվություն:

«Բարգավաճ Հայաստանը» հանրապետությունում հարկային քաղաքականության կատարելագործման հիմնական խնդիրներ է համարում՝

1. պետության և տնտեսավարող սուբյեկտների շահերի ներդաշնակեցումը և նրանց միջև հակասությունների մեղմումը,

2. հարկային եկամուտների և համախառն ներքին արդյունքի հարաբերակցության ցուցանիշի մեծացումը (մոտ ապագայում մինչև 20-25%),

3. տնտեսական աճի ապահովմանը, մասնավորապես՝ ներդրումային ակտիվության բարձրացմանը նպաստող հարկային համակարգի ձևավորումը,

4. տնտեսության իրական հատվածի զարգացման հնարավորությունների, և դրանով պայմանավորված՝ հարկման բազայի ընդլայնումը,

5. հարկային օրենսդրության կատարելագործումը, հարկային օրենսգրքի մշակումն ու ընդունումը:

Տնտեսական վերափոխումների ներկա փուլում որպես հարկային քաղաքականության կատարելագործման գերակա խնդիրներ պետք է համարել ձեռնարկատիրական ակտիվության ուղղությամբ հարկային մեխանիզմի կարգավորիչ և խթանիչ լծակների օգտագործման արդյունավետության բարձրացումը, ինչպես նաև հարկային բեռի բաշխման արդարացիության և հիմնավորվածության ապահովումը: Այս հիմքով ձևավորված հարկային համակարգը պետք է ապահովի սովետային տնտեսության նվազագույն և հարկերի հավաքելիության բարձր աստիճան, հարկման բեռի հավասարաչափ բաշխում և հարկերի օպտիմալ դրույթաչափեր, արդյունավետ հարկային վարչարարություն, պետական եկամուտների կանոնավոր հոսքեր:

Հարկային քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման համար կարևորում ենք՝

- հարկային վարչարարության արդյունավետության և հարկային մարմիններում (հատկապես դրանց տարածքային ստորաբաժանումներում) ընդգրկված աշխատակիցների մասնագիտական մակարդակի բարձրացումը,

- օրենսդրության պահանջների պատշաճ կատարման, հարկային քաղաքականության թափանցիկության և կանխատեսելիության ապահովումը, այդ քաղաքականության արդյունքների կանխատեսման մեթոդական հիմքերի կատարելագործումը,

- հարկային օրենսդրության ու քաղաքականության կայունության ապահովումը և հարկման մեխանիզմների շարունակական կատարելագործումը,

- հարկային քաղաքականության մշակման և իրականացման վրա լոբբիստական գործունեության բացասական ազդեցության բացառումը,

- հարկային ապառքների և հարկային անհիմն գերավճարների կուտակման գործընթացի կանխումը,

- հայրենական արտադրության, ինչպես նաև փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման համար հարկային դաշտի բարենպաստության մակարդակի բարձրացումը,

- օրենսդրական դաշտի պարզեցումը և օրենսդրության կիրառման նկատմամբ վերահսկողության գործուն մեխանիզմների ներդրումը,

- համապատասխան հնարավորությունների ստեղծումից հետո պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարների և շահութահարկի նվազագույն պարտադիր վճարների կիրառման պրակտիկայից հրաժարումը,

- հարկային եկամուտների կառուցվածքում ուղղակի և անուղղակի հարկերի միջև օպտիմալ հարաբերակցության ապահովումը:

Բյուջետային քաղաքականություն

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունը, արդյունավետ բյուջետային համակարգի ձևավորման նպատակով, առաջնահերթ կարգով անհրաժեշտ է համարում լուծել այնպիսի խնդիրներ, ինչպիսիք են՝

- բյուջետային համակարգի բոլոր մակարդակներում իրականացվող ծախսերի թափանցիկության և հրապարակայնության ապահովումը,
- բյուջետային համակարգի կայունության մակարդակի բարձրացումը, արտաքին տնտեսական իրավիճակից դրա կախվածության աստիճանի նվազեցումը,
- բյուջետային քաղաքականության, որպես պետական կապիտալ ներդրումների ընդլայնումը խթանող կարևոր գործիքի, դերի բարձրացումը,
- բյուջետային գործընթացի կատարելագործումը, դրա արդյունավետության մակարդակի բարձրացումը և բյուջետային համակարգի բոլոր մակարդակներում սահմանված ծրագրերի, լիազորությունների, ստանձնած պարտավորությունների ու դրանց իրականացման համար նախատեսվող ծախսերի համարժեքության ապահովումը,
- պետական վարչարարական ապարատի պահպանման ծախսերի հիմնավորվածության ապահովումը,
- պետական բյուջեի դեֆիցիտի ֆինանսավորման կառուցվածքում ներքին աղբյուրների տեսակարար կշռի մեծացումը:

Այս խնդիրների լուծմանը պետք է հասնել բյուջետային համալիր վերափոխումների միջոցով, հետևյալ ուղղություններով.

- պետական ֆինանսների կառավարման արդյունավետ համակարգի ստեղծում,
- բյուջետային հարաբերությունները կանոնակարգող օրենսդրության կատարելագործում, այդ թվում՝ բյուջետային օրենսգրքի մշակում և ընդունում,
- բյուջետային գործընթացի և միջբյուջետային հարաբերությունների կատարելագործում,
- գանձապետական համակարգի զարգացում,
- բյուջեների և բյուջետային ընթացակարգերի կայունության և թափանցիկության ապահովում,
- ծրագրային բյուջետավորման համակարգի ներդրում,
- բյուջետային ծախսերի և պետբյուջեի մակրոտնտեսական համամասնությունների կանխատեսման մեթոդական հիմքերի մշակում և ներդրում,
- բյուջետային հաշվետվության և վերահսկողության ընթացակարգերի կատարելագործում,
- ֆինանսատնտեսական քաղաքականության տարբեր ուղղությունների (մասնավորապես՝ հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների) միջև կոորդինացման մակարդակի բարձրացումը,
- ֆինանսական կարգապահության ամրապնդում:

Պետության կարևոր խնդիրներից մեկը սեփական վճարունակության ապահովումն է, որի համար անհրաժեշտ է պետության պարտավորությունները համապատասխանեցնել նրա կողմից տնօրինվող ռեսուրսների հետ, և հաշվի առնելով արտաքին պարտավորությունների բարձր մակարդակը, ձգտել բյուջետային դեֆիցիտի կրճատմանը: Այս նպատակով անհրաժեշտ է «գույքագրել» պետության բոլոր պարտավորությունները, անհրաժեշտության դեպքում վերակառուցել ներքին պարտավորությունները և վերացնել չհիմնավորված բյուջետային այն ծախսերը, որոնք մրցակցության համար ստեղծում են

անհավասար պայմաններ կամ իրականացվում են բավարար հիմնավորվածություն չունեցող նպատակներով:

Դրամավարկային քաղաքականություն

Դրամավարկային քաղաքականության ոլորտում վերջին տարիների ընթացքում արձանագրվել են որոշակի դրական միտումներ, սակայն դեռևս առկա են մի շարք հիմնահարցեր՝ կապված ֆինանսական շուկաների թերզարգացվածության պայմաններում գնաճի կառավարման արդյունավետ մեխանիզմների բացակայության հետ: Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական ներդաշնակ զարգացման տեսանկյունից դրամավարկային քաղաքականության հիմնական նպատակը պետք է լինի գների կայունության ապահովումը, որի համար անհրաժեշտ է ձևավորել կանխատեսելի, անհրաժեշտ խորություն ունեցող և «բազմահարկ» ֆինանսական ու վարկային շուկաներ: Այս առումով, անհրաժեշտ է լուծել հետևյալ հիմնական խնդիրները.

1. ֆինանսական և վարկային շուկաների զարգացում,
2. գների կայունության ապահովում,
3. ազգային դրամի նկատմամբ վստահության աճի ապահովում,
3. գնաճի հիմնավորված մակարդակի սահմանում և դրա կառավարելիության աստիճանի բարձրացում,
4. ազգային դրամի կայունության, դրամական զանգվածի և տնտեսության հնարավորությունների համապատասխանության ապահովում,
5. ֆինանսական շուկայում իրացվելիության մակարդակի բարձրացում:

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունը դրամավարկային քաղաքականության կատարելագործման հիմնական ուղղություններ է դիտարկում՝

- տնտեսության զարգացմանը նպաստող արդյունավետ ֆինանսավարկային քաղաքականության մշակումը և իրականացումը,
- ոչ կանխիկ դրամաշրջանառության ծավալների ընդլայնումը և դրամի փոխարկելիության ապահովումը,
- բանկային համակարգի նկատմամբ վստահության լիարժեք վերականգնումը և համակարգի կողմից խնայողությունների ներգրավման գործընթացի խթանումը,
- վարկային դրույքաչափերի նվազեցումը, երկարաժամկետ վարկերի ծավալների մեծացումը և վարկային ռեսուրսների մատչելիության ապահովումը,
- վարկերի կամավոր ապահովագրության մեխանիզմների ներդրումը և բնակչության ավանդների անվտանգության երաշխիքների համակարգի կատարելագործումը,
- արժույթային կարգավորման կատարելագործումը և արժույթային օրենսդրության կիրարկման նկատմամբ վերահսկողության ուժեղացումը,
- գնաճի նպատակադրման ռեժիմում գնաճի կառավարման ճկունության ապահովումը,
- վճարահաշվարկային հարաբերությունների բարելավումը,
- ոլորտի կարգավորման իրավական դաշտի կատարելագործումը:

Արժեթղթերի շուկայի զարգացում

Արժեթղթերի շուկան Հայաստանում մնում է չկայացած, քանի որ այն դեռևս չի հանդիսանում խնայողությունների կենտրոնացման, դրանք ներդրումների վերածման և ձեռնարկությունների նկատմամբ արտաքին վերահսկողության իրականացման

արդյունավետ միջոց: Այլ խոսքով՝ արժեթղթերի շուկան հանրապետությունում դեռևս չի դարձել ինստիտուտների մի այնպիսի համակարգ, որն ի գորու կլիներ կարգավորելու կապիտալի ազատ հոսքերը: Այդ պատճառով, ձեռնարկությունները նման իրավիճակում արժեթղթերի թողարկումը դեռևս չեն դիտարկում որպես կապիտալի ներգրավման, իսկ բնակչությունը՝ իր ազատ դրամական միջոցները կապիտալում ներդրման արդյունավետ միջոց:

Այս առումով, արժեթղթերի շուկայի զարգացման հարցում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակ պետք է հանդիսանա ինստիտուցիոնալ ներդրողների ու ներդրումների կարիք ունեցող ձեռնարկությունների միջև կապերի աշխուժացումը և արժեթղթերի շուկայի մասնակիցների օրինական շահերի պաշտպանությունը:

«Բարգավաճ Հայաստանի» կարծիքով, արժեթղթերի շուկայում իրականացվող պետական քաղաքականության ռազմավարական ուղղություններ պետք է հանդիսանան՝

- արժեթղթերի շուկայի բոլոր մասնակիցների շահերի հաշվեկշռվածության և պաշտպանության ապահովումը,
- արժեթղթերի շուկայի պրոֆեսիոնալ մասնակիցների միջև մրցակցության ուժեղացումը,
- արժեթղթեր թողարկողների գործունեության թափանցիկության մակարդակի բարձրացումը,
- արժեթղթերի շուկայում տրանսակցիոն ծախսերի կրճատումը,
- այս շուկայի մասնակիցների ինքնակարգավորիչ մեխանիզմների ակտիվացումը:

Արտաքին պարտքի արդյունավետ կառավարում և արտաքին տնտեսական քաղաքականություն

Հանրապետության արտաքին պարտքի կառավարման համակարգի բարեփոխման ռազմավարական նպատակն ընդհանուր առմամբ պետք է լինի փոխառու միջոցների նկատմամբ երկրի պահանջարկի և այդ փոխառությունների սպասարկման իրական հնարավորությունների միջև օպտիմալ հաշվեկշռվածության ապահովումը՝ զերծ մնալով ընթացիկ կամ իրավիճակային խնդիրների լուծման նպատակով ՀՀ արտաքին պարտքի մեծացման «գայթակղությունից»:

Նշված ռազմավարական նպատակին հասնելու համար «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունն անհրաժեշտ է համարում՝

1. ապահովել արտաքին փոխառությունների ներգրավման և օգտագործման թափանցիկությունը,
2. կատարելագործել արտաքին փոխառությունների ներգրավման և օգտագործման նկատմամբ վերահսկողության մեխանիզմը,
3. ստեղծել արտաքին պարտքի կառավարման ճկուն համակարգ,
4. բարձրացնել բյուջետային քաղաքականության և արտաքին պարտքի կառավարման կոորդինացման և արդյունավետության մակարդակները:

Արտաքին պարտքի կառավարման կատարելագործումը սերտորեն կապված և պայմանավորված է նաև ընդհանուր առմամբ արտաքին տնտեսական գործունեության պետական կարգավորման և այս ոլորտում ազգային անվտանգության ապահովման խնդիրների լուծման հետ: Այս առումով, որպես արտաքին տնտեսական գործունեության ակտիվացման կարևորագույն խնդիրներ պետք է դիտարկվեն՝

1. համաշխարհային տնտեսությանը ՀՀ առավել լայն ինտեգրումը, այլ պետությունների, միջազգային տնտեսական և ֆինանսական կառույցների հետ համագործակցության ակտիվացումը,

2. հայրենական արտադրանքի իրացման շուկաների ընդլայնումը,

3. արտաքին առևտրի զարգացման և համաշխարհային շուկայում մրցակցության ուժեղացման պայմաններում հայրենական արտադրողների շահերի պաշտպանության ապահովումը,

4. ՀՀ արտաքին պարտավորությունների կրճատմանն ուղղված և հաշվեկշռված տնտեսական քաղաքականության իրականացումը,

5. արժույթային կարգավորման և վերահսկողության ոլորտում ներքին շուկայում արտասահմանյան արժույթային հաշիվների կրճատման և կապիտալի անվերահսկելի արտահանման կանխարգելմանն ուղղված միջոցառումների ձեռնարկումը:

Տնտեսության ապաբյուրոկրատացում և փոքր ու միջին ձեռնարկատիրության աջակցություն

Ձեռնարկատիրական գործունեության զարգացման և պետական աջակցության ոլորտներում «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունն առաջարկում է հետևյալ ռազմավարական մոտեցումները:

1. Կրճատել փոքր և միջին ձեռնարկությունների ստուգումներով զբաղվող պետական մարմինների քանակը և հավասարակշռել ու պահպանել կազմակերպությունների և պետության շահերը:

2. Հետևողական քաղաքականություն վարել լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակների ցանկի կրճատման ուղղությամբ և ձևավորել լիցենզավորման այնպիսի համակարգ, որը կլինի խիստ՝ պահանջների կիրարկման մասով, սակայն արագ հաղթահարելի՝ ընթացակարգերի մասով:

3. Բարելավել բոլոր տեսակի ապրանքների և ծառայությունների արտադրության, ներմուծման և արտահանման գծով արտոնագրային մեկ միասնական մարմնի գործունեությունը, բացառել տվյալ ոլորտում գործառույթների կրկնության և նմանատիպ մյուս երևույթները, ինչպես նաև հնարավորինս պարզեցնել արտոնագրման ընթացակարգերը:

4. Վարչական և քրեական օրենսդրությամբ հստակ ամրագրել պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ծառայողների և պաշտոնատար անձանց պատասխանատվության տեսակներն ու չափերն այն գործողությունների կամ անգործության համար, որոնց հետևանքով ձեռնարկատերերը կկրեն վնասներ:

5. Յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեում նախատեսել փոքր և միջին ձեռնարկատիրության համար պետական օժանդակության գումարներ (օգտագործելով այդպիսի օժանդակության բոլոր ձևերը), որոնք առաջիկայում չպետք է պակաս լինեն տվյալ տարվա բյուջետային ընդհանուր ծախսերի 1 տոկոսից:

6. Հանրապետության տնտեսավարող սուբյեկտների և ընդհանուր առմամբ ամբողջ երկրի մրցունակության բարձրացման նպատակով վերանայել գործարարության պետական կարգավորման լծակների կիրառման առաջնահերթությունները՝ կարգավորման շեշտը դնելով սուբյեկտների արտադրողականության և արդյունավետության մակարդակների բարձրացման վրա:

7. Ստեղծել լիզինգային հարաբերությունների աջակցության համակարգ՝ փոքր բիզնեսի համար անհրաժեշտ արտադրական սարքավորումները մատչելի դարձնելու նպատակով:

Պետական գնումների համակարգի կատարելագործում

Յուրաքանչյուր տարի բյուջետային ծախսերի զգալի մասը հատկացվում է պետական կարիքների համար ապրանքների գնման և ծառայությունների վճարման համար, ինչը խիստ պարտավորեցնող հանգամանք է պետական ծախսերի կառավարման արդյունավետության ապահովման առումով: Սակայն, իրականությունն այն է, որ այս ծախսերի կատարման գործընթացն, ըստ էության, դուրս է ոչ միայն հասարակության, այլև օրենսդիր մարմնի տեսադաշտից ու վերահսկողությունից, ինչն էլ կոռուպցիայի, հովանավորչության, բյուջետային սուղ միջոցների փոշիացման, ձևական մրցույթների կազմակերպման և տարաբնույթ այլ չարաշահումների տեղիք է տալիս:

Այս բնագավառում անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռնարկել իրավիճակը լիովին վերահսկելի դարձնելու և պետական ծախսերի հիմնավորվածության ու արդյունավետության մակարդակները բարձրացնելու ուղղությամբ, մասնավորապես՝

1. վերանայել և կատարելագործել «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքը և պետական գնումներին առնչվող օրենսդրական մյուս փաստաթղթերը՝ նպատակ ունենալով բացառել մրցույթների հաղթողների որոշման հարցում սուբյեկտիվիզմի, օրենսդրության շրջանցման և կոռուպցիայի երևույթները,

2. մրցութային հանձնաժողովների ձևավորման լիազորությունները վերապահել ներկայացուցչական կամ կոլեգիալ մարմիններին, իսկ որոշակի ծավալային կամ գնային ցուցանիշներից բարձր գնումների դեպքում համապատասխան հանձնաժողովների կազմերը ձևավորել մրցույթներից մեկ ժամ առաջ,

3. օրենքով հստակ ամրագրել մրցույթներում հաղթող ճանաչվելու դեպքերն ու չափանիշները,

4. պետական գնումների համար իրականացվող մրցույթների կազմակերպման լիազորությունները վերապահել գործառութային անկախությամբ օժտված պետական մարմնին՝ այս գործընթացում ներգրավելով նաև գործարարների ինքնակառավարվող կազմակերպությունների և միությունների ներկայացուցիչներին:

Հակամենաշնորհային քաղաքականություն և տնտեսական մրցակցության պաշտպանություն

Հայաստանի տնտեսական զարգացման հիմնական խոչընդոտներից մեկը ներկայումս հանդիսանում է մրցակցային դաշտի թույլ պաշտպանությունը և տարբեր հատկանիշներով տնտեսության ճյուղերի ու ոլորտների մենաշնորհացման բարձր մակարդակը: Թեև այս բնագավառում արդեն իսկ ընդունվել են մի շարք օրենքներ, ստեղծվել է տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական մարմին և այլն, սակայն տնտեսավարող սուբյեկտների մրցակցային իրավունքների պաշտպանության բնագավառում ձևավորված իրավիճակը դեռևս մնում է խիստ անմխիթար՝ դրանով իսկ վտանգելով արդյունավետ շուկայական հարաբերությունների հիման վրա ազատական տնտեսության կառուցման հեռանկարը:

Այս նպատակով «Բարգավաճ Հայաստան» առաջարկում է որդեգրել ակտիվ հակամենաշնորհային քաղաքականություն՝ լուծելով հետևյալ կարևորագույն խնդիրները:

1. Էականորեն բարձրացնել ՀՀ Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական հանձնաժողովի դերը և գործառության անկախությունը, նրան օժտել մրցակցության պաշտպանության և ակտիվ հակամենաշնորհային քաղաքականության իրականացման համար անհրաժեշտ բոլոր լիազորություններով, ապահովել պետական մյուս մարմինների և Հանձնաժողովի միջև տեղեկատվության փոխանակման և համագործակցության մեխանիզմների անխափան գործողությունը:

2. Հստակեցնել և տարանջատել մենաշնորհային և գերիշխող դիրք զբաղեցնող սուբյեկտների գրանցամատյանները, օրենքով սահմանել «մենաշնորհ» ու «գերիշխող դիրք» կարգավիճակների որոշման չափանիշները և դրանց նկատմամբ վարել իրենց կարգավիճակին համարժեք, տարբերակված և հիմնավորված հակամենաշնորհային քաղաքականություն:

3. Ապրանքային նույն շուկաներում պարբերաբար իրականացնել մրցակցային դաշտի ուսումնասիրություններ և վերլուծություններ, այդ թվում՝ նաև վարչատարածքային մակարդակով:

4. Օպերատիվ կերպով վերացնել հանրապետության ներսում կապիտալի և աշխատուժի ազատ տեղաշարժի խոչընդոտները և նպաստել այս բնագավառում տրանսակցիոն ծախսերի նվազեցմանը:

5. Հստակեցնել և հնարավորինս պարզեցնել տնտեսական մրցակցության պաշտպանության նպատակով կիրառվող ընթացակարգերն ու մեխանիզմները:

6. Կարգավորման հատուկ մեխանիզմներ սահմանել փոքր ու միջին ձեռնարկությունների շահերի պաշտպանության նպատակով, ինչպես նաև վերանայել գովազդային հարաբերությունները կանոնակարգող օրենսդրությունը՝ բացառելով թաքնված գովազդի կիրառման և համապատասխան սահմանափակումների շրջանցման հնարավորությունները:

7. Հատուկ ուշադրություն դարձնել ներքին շուկայի պաշտպանության հարցերին, որի ուղղությամբ համապատասխան օրենսդրությունն առ այսօր չի կիրառվում՝ հանգեցնելով առանձին շուկաների «դեֆորմացմանը» և հայրենական արտադրողների շահերի ստորադասմանը:

Բնական մենաշնորհների գործունեության պետական կարգավորում

Բնական մենաշնորհի ոլորտների (բաշխիչ ցանցեր, ջրամատակարարում, ջրահեռացում, գազամատակարարում և այլն) պետական կարգավորման համակարգը համեմատաբար կարճ պատմություն ունի մեր հանրապետությունում, ինչը հիմնականում կապված է մրցակցային դաշտի օրենսդրական կանոնակարգման դանդաղ ընթացքի, այս ոլորտների մասնավորեցման արագ տեմպերի և նմանատիպ այլ գործոնների առկայության հետ, որի հետևանքով բնական մենաշնորհի ոլորտների պետական կարգավորման համակարգը, ըստ էության, դեռևս գտնվում է ձևավորման փուլում:

Բնական մենաշնորհի ոլորտների պետական կարգավորման համակարգի կայացման ու կատարելագործման տեսանկյունից «Բարգավաճ Հայաստան» առաջնային լուծում պահանջող խնդիրների շարքին է դասում՝

1. բնական մենաշնորհների պետական կարգավորման ռազմավարության, սկզբունքների և մեթոդների հստակեցումը,

2. սպառողների համար բնական մենաշնորհի սուբյեկտների կողմից մատուցվող ծառայությունների մատչելիության ապահովումը,

3. բնական մենաշնորհների պետական կարգավորման ռազմավարական նպատակների օրենսդրորեն հստակ ամրագրումը՝ ներառելով հանրային ծառայությունների ոլորտում կարգավորվող գործունեություն իրականացնող անձանց և սպառողների շահերի հավասարակշռումը, բնական մենաշնորհի սուբյեկտների կողմից մատուցվող ծառայությունների մատչելիության և հասարակական շահերի գերակայության ապահովումը, ըստ անհրաժեշտության կարգավորման տարբերակված մեթոդների, սկզբունքների և մոտեցումների կիրառումը, բնական մենաշնորհի ոլորտներում ներդրումների խրախուսումը և անվտանգության ապահովումը, ինչպես նաև հասարակության համար կարգավորման թափանցիկության ապահովումը և այլն,

4. ոլորտի պետական կարգավորման նպատակով գործառույթային անկախությամբ, անհրաժեշտ լծակներով, լիազորություններով, իրավունքներով ու պարտականություններով օժտված մեկ միասնական, անկախ պետական մարմնի ստեղծումը,

5. ոլորտը կանոնակարգող նոր օրենքի մշակումը և ընդունումը՝ դրանում արտացոլելով ոչ միայն կազմակերպական և իրավական կարգավորման նորմերը, այլև բնական մենաշնորհի սուբյեկտների կողմից ներդրումների կատարման նորմատիվային կարգավորիչները, ինքնարժեքի ձևավորման հարցում անհրաժեշտ սահմանափակումները և այլն:

Որպես բնական մենաշնորհի սուբյեկտների և նրանց գործունեության ոլորտների պետական կարգավորման վերակառուցման հիմնական սկզբունքներ «Բարգավաճ Հայաստանը» դիտարկում է՝

- բարեփոխումների ռազմավարության մշակման, քննարկման և կիրարկման թափանցիկության ու հրապարակայնության ապահովումը՝ այդ գործընթացում ներգրավելով շահագրգիռ բոլոր կողմերին,

- բնական մենաշնորհի սուբյեկտների գործունեության նկատմամբ վերահսկողության մեխանիզմների կատարելագործումը, այդ թվում՝ նրանց մենաշնորհային իրավունքները սպառողների շահերի պաշտպանությամբ հակակշռելով և տվյալ սուբյեկտների կանոնադրական կապիտալում պետական մասնակցության ճանապարհով,

- տեխնոլոգիական համալիրների միասնականության ապահովումը և պահպանումը,

- ոլորտում բարեփոխումների հիմնավորվածության և դրա կիրառման ընթացքում բնական մենաշնորհների գործունեության խաթարման անթույլատրելիության երաշխավորումը,

- տվյալ ոլորտներում տնտեսավարման և քաղաքականության հստակ տարանջատումը:

Ստվերային տնտեսության ծավալի կրճատում

Հայաստանում ստվերային տնտեսության և կոռուպցիայի դեմ պայքարի գործընթացներին խոչընդոտում են մեր երկրում ժողովրդավարական ինստիտուտների և դատական համակարգի անկատարությունը, քաղաքացիական հասարակության ձևավորման դանդաղ տեմպերը, օրենքի գերակայության սկզբունքի՝ ըստ էության անտեսումը, տնտեսության մեջ մենաշնորհացման երևույթների առկայությունը, հարկային և մաքսային խիստ, բայց անարդյունավետ վարչարարությունը և բազմաթիվ այլ գործոններ:

Որպես ստվերային տնտեսության դեմ պայքարի ռազմավարական ուղղություններ «Բարգավաճ Հայաստանը» կարևորում և առաջնային է համարում՝

1. ստվերային տնտեսության դեմ պայքարի համալիր ծրագրի մշակումն ու իրականացումը, ինչպես նաև համապատասխան օրենսդրական դաշտի համալրումն ու կատարելագործումը,

2. պայքարի վարչարարական և տնտեսական մեթոդների գույակցումը՝ առաջնություն տալով ստվերայնության տնտեսական խթանների վերացմանը,

3. ստվերային տնտեսության դեմ պայքարի վարչարարության դիֆերենցումը՝ կիրառելով հասարակությանը հասցվող վնասին համարժեք պատասխանատվության միջոցներ և մեխանիզմներ,

4. համապատասխան օրենսդրական, վարչարարական և կազմակերպական միջոցառումների շնորհիվ հարկման բազայի ընդլայնումը, չարաշահումների տեղիք տվող արտոնությունների վերացումը և ստվերային ոլորտում գործունեություն ծավալելու առումով գործարարների տնտեսական շահագրգռության նվազեցումը,

5. հարկային և մաքսային վարչարարության պարզեցմանն ուղղված գործողությունների ծրագրի մշակումն ու իրականացումը,

6. տնտեսավարող սուբյեկտների կամ քաղաքացիների կողմից կամավոր, իրենց նախաձեռնությամբ ստվերային դաշտից դուրս գալու դեպքում օրենսդրությամբ նախատեսված պատասխանատվությունից ազատումը,

7. հարկային և մաքսային վարչարարության բնագավառում այլ (հատկապես՝ հիմնական առևտրային գործընկեր հանդիսացող) երկրների հետ փոխադարձ համագործակցության ակտիվացումը, մասնավորապես՝ հարկային և մաքսային տեղեկատվության փոխանակման, տնտեսական հանցագործությունների և կոռուպցիայի դեմ պայքարի հարցերում,

8. ստվերային տնտեսության դեմ պայքարի բոլոր ուժերի կենտրոնացումը և տվյալների ամբողջական, ընդգրկուն տեղեկատվական բազայի ստեղծումը,

9. հասարակության համար բացատրական և տեղեկատվական աշխատանքների իրականացումը, այդ թվում՝ նաև բյուջետային միջոցների օգտագործման վերաբերյալ տեղեկատվության պարբերաբար ներկայացումը,

10. «փողերի լվացման» և կոռուպցիայի դեմ պայքարի ռազմավարության մշակումը և հետևողական իրականացումը:

Հողի քաղաքացիական շրջանառություն և հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացում

Մենք կարծում ենք, որ հողի (այդ թվում՝ նաև քաղաքային հողերի) նկատմամբ մասնավոր սեփականության իրավունքը կարևոր և անհրաժեշտ ինստիտուտ է, հատկապես՝ դրա գրավադրման միջոցով վարկերի ձեռքբերման, հիպոտեկային մեխանիզմներից օգտվելու, ներդրումների աշխուժացման, ձեռնարկությունների նկատմամբ վարչական ներազդման հնարավորությունների նվազեցման և այլ տեսանկյուններից: Սակայն, հողի նկատմամբ մասնավոր սեփականության իրավունքի ընդլայնման կարևորությունն ու անհրաժեշտությունը չի կարող արդարացնել այս բնագավառում այնպիսի պրակտիկայի կիրառումը, որը ներկայումս հանգեցրել է մի շարք հիմնահարցերի առաջացմանը, մասնավորապես՝ հողերի օտարման ժամանակ ձևական մրցույթների և աճուրդների կազմակերպումը, անհիմն ցածր գներով հողերի օտարումը և այլն:

Հողերի քաղաքացիական շրջանառության և հողօգտագործման բնագավառներում մենք առաջնային ենք համարում հետևյալ խնդիրների լուծումը՝

1. հողերի գնահատման համակարգի ձևավորումը, հողերի գնահատման շուկայական մեխանիզմների և գնահատման մեթոդաբանության օրենքով ամրագրումը,
2. հողը սոցիալական գործունիք արտադրության գործունի վերածումը,
3. գյուղատնտեսական հողերի մասնատվածության պատճառների վերացումը և հողակտորների խոշորացման մեխանիզմների և ընթացակարգերի կիրառումը,
4. միավորման կամավորության սկզբունքի հիման վրա գյուղատնտեսական հողերի խոշորացման ճանապարհով հողօգտագործման արդյունավետության մակարդակի բարձրացումը,
5. հողօգտագործման ենթակառուցվածքների (ոռոգման համակարգերի, տրանսպորտային ցանցի և այլն) վերականգնումը և նորոգումը,
6. լեռնային և սահմանամերձ տարածաշրջաններում հողօգտագործման առանձնահատկությունների հետ կապված հատուկ քաղաքականության մշակումն ու իրականացումը,
7. հողերի քաղաքացիական շրջանառության (այդ թվում՝ անհրաժեշտ սահմանափակումների, իրավունքների և պարտականությունների, պատասխանատվության ձևերի ու տեսակների) հստակ կանոնակարգումը, ինչպես նաև այս հարցում պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունների հստակ տարանջատումը:

Գյուղի վերածնունդ և գյուղատնտեսական քաղաքականություն

ՀՀ գյուղական համայնքների զարգացման տեսանկյունից առկա են ինչպես սոցիալ-տնտեսական, այնպես էլ ինստիտուցիոնալ, օրենսդրաիրավական, ենթակառուցվածքային, բարոյահոգեբանական և տարաբնույթ մի շարք այլ հիմնախնդիրներ, որոնց հավաքական «բեռի» ծանրությունը ստիպում է խոսել առաջին հերթին ոչ թե գյուղերի զարգացման, այլ գործնականում գյուղական համայնքների վերածնունդի մասին:

Այս առումով, որպես ռազմավարական հիմնական նպատակ, մենք տեսնում ենք գյուղատնտեսության մեջ աշխատանքի արտադրողականության և արդյունավետության բարձրացումը, ոլորտում տնտեսավարման շուկայական մեխանիզմների և պետական աջակցության ժամանակակից մեթոդների լիարժեք արմատավորումը, ինչպես նաև գյուղի սոցիալական հիմնահարցերի լուծումը, որի համար անհրաժեշտ է՝

1. մշակել և իրականացնել գյուղատնտեսության զարգացման ռազմավարական ծրագիր, որի բաղկացուցիչ մասը պետք է կազմի ոլորտի պետական աջակցության ծրագիրը (կիրառելով ինչպես պետական գնումների, այնպես էլ դոտացիաների, վարկավորման և հայտնի մյուս մեխանիզմները), որոնք թույլ կտան նաև անուղղակիորեն կարգավորել գյուղմթերքների գները,

2. աջակցել գյուղացիական տնտեսություններին վարկային ռեսուրսների մատչելիության և հասանելիության ապահովման գործում՝ խթանելով հողի գրավադրումը և նպաստելով հողագործության համար վարկային միջոցների «էժանացմանը» (տվյալ հարցում պետք է հասնել այն բանին, որ գյուղացիական տնտեսությունները կարողանան վարկեր վերցնել կամ պայմանագրեր կնքել հիմնականում ապագա բերքի դիմաց),

3. իրական գործողության մեջ դնել գյուղատնտեսության բնագավառում ապահովագրության մեխանիզմները և պետական երաշխիքներ տրամադրել առևտրային բանկերին՝ ֆորս-մաժորային իրավիճակներում վարկերի չվերադարձման դեպքում,

4. ակտիվացնել ու խրախուսել հողերի վարձակալության գործընթացը՝ նպատակ ունենալով քաղաքացիական շրջանառության և հողօգտագործման շրջանակներում ընդգրկել

մասնավորեցված, ինչպես նաև պետական պահուստային այն հողերը, որոնք տարբեր պատճառներով դեռևս չեն օգտագործվում,

5. բարձրացնել գյուղացիական և գյուղացիական կոլեկտիվ տնտեսությունների արտադրության ապրանքայնության մակարդակը և պայմաններ ստեղծել գյուղատնտեսական արտադրանքի ապրանքավոխանակության տեսակարար կշիռն աստիճանաբար իջեցնելու և այդ արտադրանքի դրամայնացման մակարդակը բարձրացնելու համար,

6. խրախուսել գյուղատնտեսական կոոպերացիայի տարբեր ձևերի զարգացումը և գյուղմթերքների արտադրությամբ զբաղվող տնտեսավարող սուբյեկտների միավորումների ձևավորման գործընթացները,

7. պետական աջակցություն ցուցաբերել գյուղարտադրանք արտահանողներին, հնարավորինս կրճատել տարբեր տեսակի «միջնորդների» առկայությունը ոչ միայն ճյուղի արտադրանքի շրջանառության, այլև արտադրության գործընթացներում, ինչպես նաև ձևավորել գյուղմթերքների մեծածախ շուկաներ,

8. հատուկ ուշադրություն դարձնել գյուղական համայնքների արտադրական, ինժեներական և սոցիալական ենթակառուցվածքների վերականգնմանը և զարգացմանը,

9. համակարգված պայքար մղել գյուղմթերքների արտադրության և շրջանառության ոլորտներում ռեկետի, չինովնիկական ամենաթողության և մենաշնորհացման երևույթների դեմ, որի շնորհիվ կպաշտպանվեն ոչ միայն գյուղմթերք արտադրողների, այլև սպառողների կենսական շահերը:

Գյուղի վերածնունդն առաջին հերթին պայմանավորված է գյուղատնտեսության ոլորտում իրականացվող պետական քաղաքականության հիմնավորվածությամբ և արդյունավետությամբ, որի առումով տվյալ ոլորտի զարգացման հիմնական խնդիրներն ենք համարում՝

- արդյունավետ և կայուն ագրոպարենային համալիրի ստեղծումը,
- երկրի պարենային անվտանգության մակարդակի բարձրացումը,
- գյուղատնտեսության ոլորտում զբաղվածների եկամուտների մակարդակի բարձրացումը,
- գյուղատնտեսական նշանակության հողերի և բնական ռեսուրսների օգտագործման արդյունավետության բարձրացումը,
- գյուղմթերքների և պարենային ապրանքների իրացման շուկաների ընդլայնումը,
- հակակարկոտային կայանների վերականգնումը և վերագործարկումը,
- հողային հարաբերությունների կարգավորման համակարգի ստեղծումը և հողի շուկայի կայացումը:

Ոլորտի զարգացման նպատակով պետական քաղաքականության հիմնական ուղղություններ «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունը դիտարկում է՝

- գյուղատնտեսության զարգացման կազմակերպակառուցվածքային հիմքերի ձևավորումը,
- ագրարային ոլորտը կանոնակարգող օրենսդրության կատարելագործումը,
- ագրոպարենային շուկաների ֆինանսական ենթակառուցվածքների զարգացումը,
- ագրոպարենային արտադրանքի իրացման շուկաների ընդլայնմանն աջակցությունը,
- գյուղատնտեսությունում ապահովագրական համակարգի ներդրումը,
- գյուղատնտեսական հումքը վերամշակող արդյունաբերության ծրագրային զարգացման ապահովումը:

Տարածքային քաղաքականություն

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունը տարածքային զարգացման բնագավառում առաջնային լուծման ենթակա հիմնական խնդիրներ է համարում՝

1. հանրապետության վարչատարածքային բաժանման համար հիմնավոր սկզբունքների և տարածքների ներդաշնակ զարգացումն ապահովող մոտեցումների մշակումը,

2. տեղական ինքնակառավարման համակարգի գործունեության արդյունավետության բարձրացումը,

3. համայնքների ֆինանսական հնարավորությունների մեծացումը և վարչատարածքային միավորների ֆինանսական կայուն բազայի ձևավորումը,

4. մարզերում զբաղվածության հիմնախնդիրների լուծման համար առավել ճկուն մեխանիզմների կիրառումը,

5. պետական իշխանության և տարածքային կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների հստակեցումը,

6. պետական կառավարման ապակենտրոնացման գործընթացի սահունության ապահովումը,

7. սահմանամերձ տարածաշրջանների, ինչպես նաև լեռնային և նախալեռնային գոտիներում գտնվող համայնքների ամրապնդման և զարգացման նպատակով արտոնությունների համակարգի մշակումը և կիրառումը,

8. Ադետի գոտու լիարժեք վերականգնման և այն զարգացման գոտի դարձնելու նպատակով համապատասխան քաղաքականության իրականացումը:

Կուսակցության կարծիքով, Հայաստանի Հանրապետության տարածքային քաղաքականության հիմնական ուղղություններ պետք է հանդիսանան՝

- հիմնավորված սկզբունքներով ու չափանիշներով համայնքների խոշորացումը, հանրապետության վարչատարածքային նոր բաժանման ձևավորումը և պետական կառավարման երկաստիճան համակարգին անցումը,

- հանրապետության վարչատարածքային միավորների սոցիալ-տնտեսական ներդաշնակ զարգացումը,

- ռազմավարական նշանակություն ունեցող տարածքների վերաբնակեցումը:

4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Տնտեսական վերափոխումների հաշվեկշռվածության, կայունության, ժողովրդավարացման գործընթացների անշրջելիության ապահովման, ինչպես նաև ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավման, բնակչության արտագաղթի կանխման, ծնելիության մակարդակի բարձրացման և սոցիալական մի շարք այլ հիմնախնդիրների լուծման կարևորագույն պայման է հանդիսանում Հայաստանի Հանրապետությունում նպատակային, հասցեական և արդյունավետ սոցիալական քաղաքականության իրականացումը:

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության համոզմամբ, սոցիալական քաղաքականության հիմնական նպատակներ պետք է հանդիսանան բնակչության կենսամակարդակի հետևողական բարձրացումը, սոցիալական անհավասարության կրճատումը, սոցիալական հիմնական բարիքների և ծառայությունների համընդհանուր մատչելիության ապահովումը:

Անհրաժեշտ ենք համարում արմատական քայլեր ձեռնարկել այնպիսի լուրջ հիմնախնդիրների լուծման ուղղությամբ, ինչպիսիք են՝

1. աղքատության բարձր մակարդակը և բնակչության դրամական եկամուտների խիստ բևեռացումը,

2. ծնելիության և կյանքի միջին տևողության անկմամբ պայմանավորված բնակչության ծերացումը և բնական աճի նվազումը, ինչպես նաև դրանց հետևանքով ստեղծված ժողովրդագրական անբարենպաստ իրավիճակը,

3. սոցիալական աջակցության և օժանդակության հասցեականության ցածր աստիճանը:

Մենք հանդես ենք գալիս երկրում եվրոպական տիպի սոցիալական կողմնորոշում ունեցող շուկայական տնտեսության ձևավորման օգտին, ինչը ենթադրում է Սահմանադրությամբ հռչակված սոցիալական պետության գաղափարի իրական կենսագործում և Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար սոցիալական պաշտպանվածության գործուն համակարգի ձևավորում:

«Բարգավաճ Հայաստանի» կարծիքով, երկրում իրականացվող սոցիալական քաղաքականության հիմնական ուղղություններ պետք է հանդիսանան՝

- բնակչության դրամական եկամուտների աճի ապահովումը և դրանց բևեռացման նվազեցումը՝ աշխատավարձերի բարձրացման, համախառն ներքին արդյունքում աշխատավարձի բաժնի մեծացման, կենսաթոշակային ապահովության բարելավման և բնակչության սոցիալական աջակցության հասցեականության բարձրացման միջոցով,

- եկամտային և մարդկային աղքատության հաղթահարումը, քաղաքացիների սոցիալական անվտանգության ապահովումը,

- կարևորագույն սոցիալական բարիքների, առաջին հերթին՝ առողջապահության, սոցիալական սպասարկման և կրթության մատչելիության ապահովումը,

- փախստականների և բռնադատվածների հիմնախնդիրների լուծման պետական քաղաքականության կատարելագործումը և համապատասխան ծրագրերի մշակումն ու իրականացումը,

- մարդկային կապիտալում ներդրումների գերակայությունը, պետական այլ ծախսերի նկատմամբ սոցիալական զարգացմանն ուղղվող պետական ծախսերի առաջանցիկ աճի տեմպի ապահովումը,

- պետական աջակցության կարիք ունեցող և սոցիալական խնդիրներն ինքնուրույն լուծելու անընդունակ, սոցիալապես խոցելի խավերի արդյունավետ պաշտպանության իրականացումը,

- բնակչության սոցիալական պաշտպանության ապահովագրական սկզբունքների կիրառումը,

- երկրի աշխատունակ բնակչության համար տնտեսական գործունեություն իրականացնելու համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումը, որը հնարավորություն կտա քաղաքացիներին սեփական միջոցների հաշվին բարձրացնել իրենց կենսամակարդակը,

- բնակչության արդյունավետ զբաղվածության համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումը, աշխատաշուկայում առաջարկի և պահանջարկի հավասարակշռության ապահովումը, աշխատուժի մրցունակության բարձրացումը,

- գյուղական բնակավայրերի սոցիալական զարգացման ուղղությամբ միջոցառումների իրականացումը,

- բնակչության մահացության մակարդակի նվազեցման և ծնելիության ցուցանիշների բարելավման համար նախադրյալների ստեղծմամբ ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավումը,

- սահմանամերձ գոտիների առաջանցիկ զարգացման միտումով տարաբնակեցման արդյունավետ սխեմաների մշակումը:

Առողջապահության համակարգ

Մեր կուսակցության դիտարկմամբ առողջապահության և բուժօգնության համակարգի զարգացման ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական ուղղություններն ու առաջնային խնդիրներն են՝

1. «Առողջապահության զարգացման ռազմավարական ծրագրի» մշակումն ու իրականացումը,

2. անվճար բուժօժանոթությունների որակական բարելավումը, բնակչությանը մատուցվող անվճար բուժօժանոթությունների մատուցման նպատակով պետական երաշխիքների ծավալի և պետության ֆինանսական հնարավորությունների հաշվեկշռվածության ապահովումը, ոլորտում սովետային շրջանառության ծավալների և կոռուպցիոն ռիսկերի նվազեցումը, բժշկական ապահովագրության համակարգի ներդրումը,

3. առողջապահության համակարգի կառավարելիության, կազմակերպման արդյունավետության և ֆինանսավորման կատարելագործումը, բնակչությանը մատուցվող բժշկական օգնության և դրա փոխհատուցման բազմաձևության (պետական պատվեր, համավճար, բժշկական ապահովագրություն և այլն) կիրառումը,

4. բնակչությանը մատչելի և որակյալ բժշկական օգնության տրամադրումը, մոր և մանկան առողջության պահպանությունը,

5. հաշմանդամների հիմնահարցերի լուծման ուղղությամբ պետական հատուկ քաղաքականության իրականացումը, որը հաշմանդամների համար կստեղծի կենսագործունեության սահմանափակումները հաղթահարելու պայմաններ և կապահովի նրանց իրավունքների իրականացումը և հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության համալիր ծրագրի ընդունումը,

6. բնակչության սոցիալապես անապահով և առանձին (հատուկ) խմբերում ընդգրկված անձանց անվճար բժշկական օգնության ցուցաբերումը,

7. գյուղական համայնքներում առաջնային բուժօգնության համակարգի դերի ամրապնդումն ու դրա գործունեության բարելավումը,

8. դեղերի մատչելիության և անվտանգության մակարդակների բարձրացումը:

Զբաղվածության քաղաքականություն և պայքար գործազրկության դեմ

Պետությունը որպես կարևոր և առաջնային պարտավորություն պետք է ճանաչի զբաղվածության հնարավորինս բարձր և կայուն մակարդակի, ինչպես նաև աշխատանքի ազատ ընտրության միջոցով վաստակելու և բարեկեցիկ ապրելու մարդկանց իրավունքի պաշտպանության ապահովումը: Աշխատանքային հարաբերությունների պետական կարգավորման ոլորտում առանձնահատուկ է աշխատանքի վարձատրության հարցը, որի ուղղությամբ իրականացվող քաղաքականությունը պետք է միտված լինի օրենքով սահմանվող կենսապահովման նվազագույն գամբյուղի արժեքին նվազագույն աշխատավարձի համապատասխանեցմանը և դրանց պարբերական վերանայման միջոցով աշխատողների կենսապայմանների շարունակական բարելավմանը: Այս տեսանկյունից, Կուսակցությունն առաջնահերթ լուծման ենթակա խնդիրներ է համարում՝

1. գնաճի տեմպերին համամասնորեն նվազագույն աշխատավարձի բարձրացումը,
2. աշխատավարձերի սահմանման հիմքերի կատարելագործումը, որոնք պետք է հաշվի առնեն նաև կատարվող աշխատանքների որակը, ժամկետը, բարդությունը, քանակը և աշխատողների որակավորումը,

3. զբաղվածության ծրագրերի իրականացման նպատակով բյուջետային ծախսերի ավելացումը:

«Բարգավաճ Հայաստանի» համոզմամբ, աշխատանքի շուկայում պետական քաղաքականության հիմնական ուղղություններ պետք է լինեն՝

- զբաղվածության ծրագրերի մշակումը, իրականացումը և դրանց արդյունավետության գնահատման ընթացակարգերի ներդրումը,

- գործազրկության նպաստների չափի էական բարձրացումը և այդ նպաստների հաշվարկման, նշանակման և վճարման կարգերի կատարելագործումը,

- կանանց, երիտասարդներին և հաշմանդամներին մասնագիտական ուսուցման, վերապատրաստման և աշխատանքի տեղավորման հարցում աջակցությունը,

- փոքր և միջին բիզնեսի ոլորտում ինքնազբաղվածության մակարդակի բարձրացման նպատակով վարկավորման ծավալների ընդլայնումը,

- սոցիալական պաշտպանության կարիք ունեցող քաղաքացիներին աշխատանքի տեղավորման ուղղությամբ հասցեական աջակցության ցուցաբերումը:

Սոցիալական պաշտպանություն և եկամտային քաղաքականություն

Հայաստանում լուրջ հիմնախնդիր է ոչ միայն անապահով խավերի սոցիալական պաշտպանության, այլև զբաղվածների գերակշիռ մասի աշխատանքի վարձատրության ցածր մակարդակը: Սոցիալական պաշտպանության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական ուղղություններ պետք է հանդիսանան՝

- բնակչության սոցիալական պաշտպանության հայեցակարգի մշակումը,

- աղքատության նվազեցումը և աղքատության բացասական հետևանքների մեղմումը, սոցիալական անհավասարության նվազեցումը և սոցիալական հնարավոր լարվածության կանխարգելումը,

- հասցեականության սկզբունքի հիման վրա սոցիալական նպաստների և աջակցության այլ ձևերի արդյունավետության բարձրացումը,

- հասարակության սոցիալական բևեռացման մակարդակի նվազեցումը և բնակչության կենսամակարդակի շարունակական բարձրացումը,

- կենսաթոշակառուների, հաշմանդամների, տարեցների, երեխաների և սոցիալական օգնության կարիք ունեցող բնակչության այլ խավերի համար պետական նպատակային ծրագրերի մշակումը և իրականացումը,

- կենսաթոշակների, կրթաթոշակների, նպաստների, աշխատանքի վարձատրության մակարդակների աճը, ինչպես նաև դրանցով պայմանավորված՝ բնակչության կենսամակարդակի բարձրացման ուղղությամբ պետական ծրագրերի իրականացումը,

- սեփականության իրավունքի նորմերի (ժառանգություն, նվիրատվություն և այլն) ապահովմամբ նախկին ԽՍՀՄ Խնայբանկում բնակչության ավանդադրած խնայողական ավանդների ինդեքսավորման չափանիշների և վերադարձման մեխանիզմների մշակումն ու ներդրումը, ինչպես նաև ավանդների ապահովագրության համակարգի կատարելագործումը:

Արժանապատիվ կենսաթոշակ ստանալու քաղաքացիների իրավունքի ապահովում

Հայաստանում գործող կենսաթոշակային համակարգում գոյություն ունեցող լուրջ հիմնախնդիր է կենսաթոշակների ցածր մակարդակը: Այս առումով, անհրաժեշտ է սերտ կապ ապահովել կենսաթոշակի չափի և թոշակառուի նախկին աշխատավարձի ու սոցիալական վճարումների միջև, որի համար առաջիկա տարիներին անհրաժեշտ է ձեռնամուխ լինել կենսաթոշակային համակարգի բարեփոխումների իրականացմանը՝ հետապնդելով կենսաթոշակային ապահովության մակարդակի բարձրացման և այս համակարգում գյուղատնտեսությամբ զբաղվողների ու ինքնազբաղվածների ընդգրկման նպատակ:

Մեր նպատակը կենսաթոշակային ապահովության այնպիսի համակարգի ստեղծումն է, որը հիմնված կլինի հետևյալ սկզբունքների և մոտեցումների վրա.

- կենսաթոշակների շարունակական բարձրացում՝ հաշվի առնելով նաև սղաճի մակարդակը,

- կենսաապահովման նվազագույն գամբյուղից ոչ ցածր կենսաթոշակ ստանալու քաղաքացիների իրավունքի ապահովում,

- պետական կենսաթոշակների նշանակմանը զուգահեռ ոչ պետական (կամավոր) կենսաթոշակային համակարգի ձևավորում, ոչ պետական կենսաթոշակային հիմնադրամների ձևավորման և զարգացման հարցում պետական աջակցության ցուցաբերում,

- կենսաթոշակների ձևավորման ապահովագրական, կուտակային և սոցիալական բաղադրիչների համատեղում,

- եռամակարդակ կենսաթոշակային համակարգի (պարտադիր սոցիալական ապահովագրման համակարգ, սոցիալական կենսաթոշակների համակարգ և կամավոր կենսաթոշակային համակարգ) ձևավորում,

- մեկ հարկատեսակում եկամտահարկի և պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարների միավորում,

- տարիքային կենսաթոշակների տարբերակման աստիճանի մեծացում՝ կախված կենսաթոշակառուի եկամուտներից կատարված վճարների մեծությունից և աշխատանքային ստաժից,

- կենսաթոշակային ապահովության տարբեր սխեմաների ընտրության հնարավորությունների տրամադրում,

- պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարների հավաքման մեխանիզմների հստակեցում, կատարելագործում և այս բնագավառում վարչարարության արդյունավետության բարձրացում:

Բնակարանային ապահովության ոլորտում ակտիվ քաղաքականություն

Բնակարանային ապահովության ոլորտում պետական քաղաքականության ռազմավարական նպատակը յուրաքանչյուր քաղաքացու համար անհրաժեշտ բնակարանային պայմանների ապահովման նպատակով համապատասխան հնարավորությունների ստեղծումն է, որի համար «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունն անհրաժեշտ է համարում՝

1. զարգացնել բնակարանային շինարարության երկարաժամկետ ֆինանսավորման և հիպոտեկային վարկավորման ձևերը և ներդնել դրանց իրականացման մեխանիզմները,

2. շարունակել անավարտ բնակարանային շինարարության առկա օբյեկտների շինարարությունը և բնակարանային սերտիֆիկատների միջոցով կարիքավորներին դրանք հատկացնելու գործընթացը,

3. բնակչության առանձին կատեգորիաների (երիտասարդ ընտանիքներ, փախստականներ, հաշմանդամներ և այլն), ինչպես նաև առանձին տարածաշրջանների (սահմանամերձ գոտիների, նախալեռնային ու լեռնային գոտիների բնակավայրերի) համար բնակելի տների կառուցման նպատակով արտոնյալ պայմաններով հողահատկացման և վարկավորման մեխանիզմների մշակումը և ներդրումը:

Ընտանիքի, մայրության և երեխաների պաշտպանություն

Հայաստանում ընտանիքի պաշտպանության ուղղությամբ հստակ քաղաքականություն առայժմ գոյություն չունի, իսկ մայրության և երեխաների պաշտպանության համակարգը դեռևս թույլ է և անարդյունավետ: Ժողովրդավարական ավանդույթների և քաղաքացիական հասարակության բացակայության պարագայում ընտանիքի պաշտպանության հարցերը ձեռք են բերում մեծ կարևորություն, քանի որ ընտանեկան ներդաշնակ հարաբերությունների ձևավորումը հնարավորություն կտա լուծել սերունդների միջև առաջացող հակասությունների և տարաբնույթ կոնֆլիկտների չեզոքացման խնդիրը: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է ապահովել՝

1. նորաստեղծ ընտանիքներին բազմակողմանի աջակցություն ցուցաբերումը,

2. ընտանիքում առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ և հաջորդ յուրաքանչյուր երեխայի ծնվելու դեպքում՝ համապատասխանաբար աճող միանվագ դրամական նպաստի կամ այլ օժանդակության տրամադրումը, ծնելիությունը խթանող այլ ծրագրերի իրականացումը,

3. պետական ուսումնական հաստատություններում վճարովի հիմունքներով սովորող երիտասարդ ընտանիքի մեկ անդամի ուսման վարձի դիմաց օրենքով սահմանված չափով և կարգով աջակցության ցուցաբերումը:

Երիտասարդական քաղաքականություն

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության կարծիքով, Հայաստանի Հանրապետությունում երիտասարդության զարգացման պետական քաղաքականության, այսինքն՝ ազգային և համամարդկային արժեքներին հաղորդակից, հայրենիքի և սեփական ժողովրդի նկատմամբ պատասխանատվություն կրող երիտասարդ սերնդի համակողմանի զարգացման, ինքնահաստատման և ինքնադրսևորման համար պայմաններ և երաշխիքներ ստեղծելու նպատակով, անհրաժեշտ է մշակել և իրականացնել համապատասխան քաղաքականություն, հետևյալ ուղղություններով՝

• երիտասարդության զբաղվածության ոլորտում երաշխիքների ապահովումը, պետական համարժեք կադրային քաղաքականության իրականացումը,

• երիտասարդ ընտանիքների պետական օժանդակությունը,

• երիտասարդներին երաշխավորված սոցիալական ծառայությունների մատուցումը,

• արտակարգ ընդունակություններ դրսևորած երիտասարդների պետական աջակցությունը,

• երիտասարդների հոգևոր և ֆիզիկական զարգացման, նրանց քաղաքական և հայրենասիրական դաստիարակության համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումը,

• երիտասարդական կազմակերպությունների գործունեության պետական աջակցությունը,

• այլ երկրների երիտասարդության և հատկապես սփյուռքահայության հետ համագործակցության ապահովումը

5. ԿՐԹԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթություն

Որակյալ կրթություն ստացած, բազմակողմանիորեն զարգացած քաղաքացին մեր երկրի ռազմավարական մտավոր ներուժն է: «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության համոզմամբ, այս բնագավառում պետական քաղաքականության ռազմավարական նպատակը պետք է հանդիսանա կրթության այնպիսի համակարգի ձևավորումը, որը յուրաքանչյուր քաղաքացուն հնարավորություն կտա ստանալ հասարակական պահանջարկ վայելող, որակյալ գիտելիքներ՝ երաշխավորելով հասարակությունում կրթված քաղաքացիների արժանապատիվ տեղը:

Ռազմավարական այս նպատակին հասնելու համար, պետական համալիր և նպատակային ծրագրերի շրջանակներում, առաջնահերթ լուծման ենթակա խնդիրներն են՝

1. բարձր որակավորում ունեցող, հայրենասեր, ազգային ոգով դաստիարակված, բազմակողմանի զարգացած և բարոյական արժեքներ դավանող սերունդ ունենալու գերխնդրի լուծումն ապահովող կրթական համակարգի ստեղծումը,

2. մանկավարժների և պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմի աշխատանքի վարձատրության մակարդակի շարունակական բարձրացումը,

3. կրթության որակի էական բարելավումը, անվճար դասագրքերով ապահովման սկզբունքին աստիճանաբար անցումը, կրթության ոլորտի օրենսդրության կատարելագործումը, ինչպես նաև անապահով ուսանողներին, որք և ծնողագուրկ երեխաներին սոցիալական հասցեական աջակցության ցուցաբերումը՝ ներառյալ ուսման վարձերի լրիվ կամ մասնակի փոխհատուցումը,

4. կրթական համակարգում սովորողների օժանդակության նպատակով մասնավոր բարեգործական հիմնադրամների ձևավորման խրախուսումը և մեկենասության տարբեր մեխանիզմների (լրացուցիչ կամ նպատակային կրթաթոշակների տրամադրման, անվճար դասագրքերով ապահովման, արտասահմանում ուսման ծախսերի, ուսման վարձերի փոխհատուցման և այլն) ներդրումը,

5. կրթության կառավարման գործընթացին հասարակության մասնակցության և համալսարանական ինքնավարության իրական ապահովումը,

6. կրթաթոշակների շարունակական բարձրացումը,

7. կրթության բովանդակության նորացումը, համակարգչային գիտելիքների և օտար լեզուների իմացության խթանումը,

8. պետական և հավատարմագրված ոչ պետական ուսումնական հաստատությունների շրջանավարտների իրավահավասարության, մասնավորապես՝ աշխատանքային իրավունքների իրական ապահովումը:

Գիտություն

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության առաջնահերթ խնդիրներից մեկը գիտության և գիտատեխնիկական առաջընթացի համար համապատասխան պայմանների ապահովումն ու ենթակառուցվածքների զարգացումն է: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է մշակել գիտության զարգացման համալիր ծրագիր, որով կնախատեսվի հետևյալ կարևոր խնդիրների լուծումը.

- գիտության արդյունավետ կառավարման համակարգի ձևավորում,

- գիտության ֆինանսավորման մեխանիզմների կատարելագործում և դրանց արդյունավետության բարձրացում,
- պետական գիտատեխնիկական քաղաքականության առաջնահերթությունների և գիտության զարգացման գերակա ուղղությունների հստակ սահմանում, հայագիտության զարգացում,
- բարձր որակավորում ունեցող գիտական կադրերի պատրաստման մեխանիզմների ներդրում,
- գիտության ոլորտի տեխնիկական և տեխնոլոգիական հագեցվածության մակարդակի բարձրացում,
- ինովացիոն (նորարարական) ակտիվ քաղաքականության իրականացում, այդ թվում՝ տեխնոպարկերի զարգացման գործընթացի արագացում,
- գիտության զարգացման միջազգային ու տարածաշրջանային ծրագրերի մշակման և իրականացման գործընթացներին ակտիվ մասնակցության ապահովում,
- տաղանդավոր երիտասարդ գիտնականների պետական աջակցության համակարգի ձևավորում և զարգացում:

Գիտության բնագավառի զարգացումը, բնականաբար, պահանջում է ոչ միայն պետության կողմից մրցունակ գիտական կազմակերպություններին հնարավոր բոլոր միջոցներով օժանդակության ապահովում, այլև դրանց գործունեությանն անմիջական ֆինանսական մասնակցություն: Այս կապակցությամբ, մենք կարծում ենք, որ անհրաժեշտ է հասնել գիտության ոլորտին պետական բյուջեի ծախսային մասի առնվազն 3%-ի հատկացմանը, որը կապահովի ինչպես տնտեսական անվտանգության միջազգայնորեն ընդունված նվազագույն մակարդակը, այնպես էլ հնարավորություն կստեղծի առաջիկայում գիտության զարգացման տեմպերի արագացման համար:

Հոգևոր-մշակութային ոլորտ

«Բարգավաճ Հայաստանը» կարևորում է հանրապետության յուրաքանչյուր քաղաքացու ազգային ինքնության և մշակութային ժառանգության պահպանումը, ինչպես նաև հոգևոր զարգացման ոլորտում նրանց իրավունքների պաշտպանությունը: Այս մեկնակետով մշակույթի զարգացման բնագավառում պետական քաղաքականության կարևորագույն խնդիրներ պետք է դիտարկվեն՝

1. «Մշակույթի զարգացման հայեցակարգի» մշակումը և բնակչության հոգևոր, կրթական ու բարոյական դաստիարակության բնագավառում պետական ծրագրային քաղաքականության իրականացումը,
2. հոգևոր-մշակութային ժառանգության, ազգային ավանդույթների, համամարդկային արժեքների և նորմերի պահպանման, ինչպես նաև մշակութային կազմակերպությունների գործունեության և ստեղծագործ աշխատանքի իրականացման համար անհրաժեշտ պայմանների ապահովումը, հայոց լեզվի և խոսքի ճիշտ գործածման դերի բարձրացումը,
3. պատմամշակութային ժառանգության պահպանումը, միջազգային իրավունքի սկզբունքներին և նորմերին համապատասխան՝ այլ պետությունների տարածքներում գտնվող հայկական պատմական և մշակութային արժեքների պահպանությունը, ինչպես նաև հայ կրթական և մշակութային կյանքի զարգացմանն աջակցությունը,
4. պետական ծրագրերի իրականացմամբ Հայաստանում բնակվող ազգային փոքրամասնությունների ազգային, մշակութային և մյուս իրավունքների պաշտպանությունը, նրանց մայրենի լեզվի, կրոնի և մշակույթի պահպանմանն ու հետագա զարգացմանն

աջակցությունը, այդ թվում՝ հեռուստատեսությամբ և ռադիոյով հաղորդակցման հնարավորությունների ընդլայնումը,

5. պատմության և մշակույթի հուշարձանների, թանգարանային և գրադարանային ֆոնդի պահպանության ծրագրերի իրականացումը և պետական գրանցամատյանի ստեղծումը,

6. թանգարանային համակարգի բարեփոխումը, դրա դաստիարակչական և կրթական գործառույթի ուժեղացումը, գործող պետական թանգարանների մասնավորեցման արգելումը, ստեղծվող թանգարանների և ցուցասրահների գործունեությանն աջակցությունը, թանգարանների տեխնիկական հագեցումը, թանգարանային ֆոնդերի համալրման համար անհրաժեշտ միջոցների հատկացումը, մարզերում թատրոնների, թանգարանների, արվեստների, ազգային արհեստների և ստեղծագործական ինքնագործունեության մյուս ձևերի վերածնունդը,

7. հայրենական կերպարվեստի, ճարտարապետության, թատրոնի և կինեմատոգրաֆիայի զարգացումը, մասնագիտական ստեղծագործական գործունեության աջակցությունը և խրախուսումը, գրադարանների տեխնիկական և տեղեկատվական բարեփոխումը, յուրահատուկ գրադարանային ֆոնդերի պարտադիր ապահովագրությունը:

Մենք համոզված ենք, որ հայ ժողովրդի հոգևոր կյանքում և ազգային մշակույթի զարգացման ու ազգային ինքնության պահպանման գործում բացառիկ դեր ունեցող Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցու և պետության փոխհարաբերությունները պետք է կարգավորվեն օրենքով: Նա պետք է ունենա Հայաստանի Հանրապետության ամբողջ տարածքում քրիստոնեական արժեքները և ուսմունքն ազատորեն քարոզելու, ինչպես նաև վտանգավոր և ծայրահեղական աղանդների դեմ հակաքարոզչություն իրականացնելու, դպրոցներում եկեղեցու պատմության և բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում կրոնագիտական առարկաների դասավանդմանն աջակցելու լիարժեք հնարավորություններ:

Պաշտպանելով խղճի ազատությունը, պետությունը պետք է ամուր պատենշ դնի քաղաքացիների կյանքին, առողջությանը և արժանապատվությանը սպառնացող, Հայաստանի Հանրապետության ազգային շահերի տեսանկյունից վտանգավոր գործունեություն ծավալող օտարերկրյա կրոնական և այլ կազմակերպությունների գործողությունների, կրոնական ծայրահեղականության, ինչպես նաև այլ աղանդների առջև:

Ֆիզիկական կուլտուրա և սպորտ

Կուսակցության կարծիքով, անհրաժեշտ է հատուկ ուշադրություն դարձնել բնակչության ֆիզիկական պատրաստվածության մակարդակի բարձրացմանը, ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի, հատկապես՝ օլիմպիական մարզաձևերի զարգացմանը, մարզադպրոցների ցանցի ընդլայնմանը, մարզական ակումբերի ստեղծմանը և ազգային մարզաձևերի վերականգնմանը:

Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի զարգացման հիմնական խնդիր պետք է հանդիսանա ֆիզիկական կուլտուրայով և սպորտով զբաղվելու քաղաքացիների հնարավորությունների ընդլայնումը, առողջ ապրելակերպի քարոզչությունը, օլիմպիական շարժման խրախուսումը: Այս խնդիրների լուծումը մենք տեսնում ենք ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի զարգացման պետական ծրագրերի մշակման և իրականացման, մասնագետների որակավորման բարձրացման և մասնագիտական պատրաստման ու վերապատրաստման մակարդակի բարելավման, ինչպես նաև բյուջետային և այլ միջոցների հաշվին ոլորտի նյութատեխնիկական բազայի ամրապնդման մեջ:

6. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության համոզմամբ, Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության և ազգային անվտանգության ապահովման ոլորտի հիմնական խնդիրներն են՝

1. Հայաստանի Հանրապետության տարածքային ամբողջականության և ինքնիշխանության ապահովումը, արտաքին և ներքին սպառնալիքների կանխարգելման և վերացման ուղղությամբ ծրագրային և օպերատիվ միջոցառումների իրականացումը, տարածաշրջանային անվտանգության այնպիսի համակարգի ձևավորումը, որտեղ Հայաստանը կունենա լուրջ դերակատարություն և առավելագույնս ապահովված կլինի նրա անվտանգությունը,

2. Երկրի պաշտպանության ամրապնդումը, ազգային անվտանգության ներքին և արտաքին սպառնալիքների կանխատեսումը, բացահայտումը, կանխարգելումը, հակազդումը և չեզոքացումը,

3. այլ պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների հետ Հայաստանի Հանրապետության բարիդրացիական, հավասարակշռված, իրավահավասար և փոխշահավետ համագործակցությունը,

4. Երկրի տնտեսության զարգացումը և սոցիալական ուղղվածություն ունեցող տնտեսական քաղաքականության իրականացումը, տնտեսական շահերի պաշտպանությունը, գիտատեխնիկական և տեխնոլոգիական կախվածության նվազեցումը, ժողովրդագրական գործընթացների կարգավորումը, երկրի բնապահպանական ու բնօգտագործման վիճակի բարելավումը,

5. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում մարդու և քաղաքացու անվտանգության, նրա սահմանադրական իրավունքների և ազատությունների ապահովումը, պետական և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի կատարելագործումը, օրինականության ու կարգուկանոնի ամրապնդումը և հասարակության սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական կայունության ապահովումը, քաղաքացիների, պաշտոնատար անձանց, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, կուսակցությունների, հասարակական միավորումների, կրոնական և այլ կազմակերպությունների կողմից օրենսդրության պահանջների անվերապահ կատարումը:

Առկա խնդիրները համակարգված ձևով լուծելու նպատակով պետք է մշակել եւ ընդունել Ազգային անվտանգության հիմնադրույթների մասին հայեցակարգ:

Ռազմապաշտպանական համակարգ

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունը Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի մարտունակության հետագա բարձրացումը, հզորացումը և արդիականացումը դիտարկում է բանակաշինության բնագավառում հայեցակարգային հենքի վրա իրականացվելիք բարեփոխումների և Հայաստանի Հանրապետության շահերից բխող միջազգային ռազմական ինտեգրացիայի համատեքստում:

Պաշտպանության ոլորտում ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովման առաջնահերթ խնդիրներից մեկը «Հայաստանի Հանրապետության ռազմական դոկտրինի» մշակումն է: Ժամանակակից, արհեստավարժ բանակի ստեղծումը պաշտպանության և ազգային անվտանգության ապահովման պետական քաղաքականության կարևորագույն ուղղություններից է:

Արտաքին մարտահրավերներին դիմակայելու, Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի և ռազմականացված այլ միավորումների տեխնիկական հագեցվածությունը շարունակական կատարելագործելու, ինչպես նաև բանակի մարտունակությունն անշեղորեն բարձրացնելու նպատակով անհրաժեշտ է մշակել նաև «Ռազմական բարեփոխումների հայեցակարգ», որտեղ, մասնավորապես, արտացոլված կլինեն ապագայում (ղարաբաղյան հիմնախնդրի լուծումից հետո) դեպի արհեստավարժ բանակ սահուն անցում կատարելու մոտեցումները՝ միաժամանակ նախատեսելով պարտադիր զինվորական ծառայության ժամկետների աստիճանական կրճատում (պայմանով, որ այն չվտանգի բանակի համալրման խնդիրը):

Իրականացվելիք բարեփոխումների շրջանակներում պետք է էապես բարձրացնել զինծառայողների դրամական բավարարման մակարդակը, ինչպես նաև հատուկ ծրագրերի իրականացման միջոցով բարելավել նրանց սոցիալական պաշտպանվածության և բնակարանային պայմանները:

Անհրաժեշտ ենք համարում նաև համակարգված և ծրագրավորված աշխատանքներ կատարել զինված ուժերի մարտունակության հետագա աճի, զինծառայողների հայրենասիրական ոգին առավելագույնս բարձրացնելու, բանակում կարգապահության և բարոյահոգեբանական մթնոլորտի բարելավման ուղղությամբ, ինչպես նաև պայքարել զինված ուժերում գոյություն ունեցող բացասական երևույթների՝ զինծառայողների իրավունքների և արժանապատվության ոտնահարման դեմ:

Հայրենիքի պաշտպանի կերպարը, մեր համոզմամբ, ձևավորվում է ոչ միայն մարտական պատրաստականության բարձրացմամբ և զինված ուժերում բարոյահոգեբանական մթնոլորտի բարելավմամբ, այլև արժանավայել ծառայության համար համապատասխան պայմանների ապահովմամբ:

Պետությունը պետք մշտապես արժանի վերաբերմունք և ուշադրություն ցուցաբերի Հայրենական մեծ պատերազմի և Արցախյան ազատամարտի մասնակիցների նկատմամբ: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է մշակել և ընդունել «Ռազմական գործողությունների մասնակիցների կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքը, որը կերաշխավորի ռազմական գործողություններին մասնակցած անձանց, այդ թվում՝ ազատամարտիկների և նրանց ընտանիքների անդամների արտոնությունները, թոշակները և այլ վճարումները, բնակարանային պայմանները և սոցիալական ապահովության մյուս երաշխիքները:

Էներգետիկ անվտանգություն

Էներգետիկ անվտանգությունը, այն է՝ էներգետիկայի բնագավառում առաջացող սպառնալիքներից պետության, քաղաքացիների, հասարակության և տնտեսության պաշտպանվածությունը, Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության կարևոր բաղկացուցիչներից է:

Էներգետիկ անվտանգության ապահովման ուղղությամբ իրականացվող պետական քաղաքականությունը պետք է հիմնված լինի էներգետիկայի զարգացման ռազմավարական ծրագրի վրա և ուղղված լինի հետևյալ խնդիրների լուծմանը.

- Էներգիայի բոլոր տեսակների գծով հումքի մատակարարման, արտադրության, բաշխման և փոխանցման փուլերում երկրին, հասարակությանը և տնտեսությանը սպառնացող վտանգների կանխատեսում, էներգետիկ կախվածության նվազեցում և ոլորտի ինքնաբավության մակարդակի հնարավորինս բարձրացում, այդ թվում՝ ներկրվող և տեղական էներգետիկ պաշարների դիվերսիֆիկացում և արտադրական հզորությունների

առավելագույնս օգտագործում, ժամանակակից պահանջներին համապատասխանող նոր
ատոմակայանի կառուցում,

- տեղական էներգետիկ պաշարների, էներգիայի այլընտրանքային աղբյուրների
արդյունավետ օգտագործում և դրա ապահովման տնտեսական ու իրավական
մեխանիզմների կիրառում, արտաքին և ներքին տնտեսական, տեխնոգեն և
բնապահպանական սպառնալիքների չեզոքացում, ինչպես նաև ապակայունացնող
տարաբնույթ գործոնների բացասական հետևանքների մեղմում,

- էներգետիկ համակարգի կողմից ներքին և արտաքին պահանջարկի ընդունելի
արժեքով և համապատասխան որակով բավարարում, էներգառեսուրսների արդյունավետ
օգտագործում:

7. ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Արտաքին քաղաքականության ոլորտում ազգային շահերը Հայաստանի
Հանրապետության ինքնիշխանության և տարածքային ամբողջականության ապահովման,
բոլոր պետությունների, միջազգային կազմակերպությունների և միությունների հետ
համահավասար և փոխշահավետ հարաբերությունների զարգացման, այլ պետությունների
ներքին գործերին չմիջամտելու, Սփյուռքի համախմբման, Հայաստանի Հանրապետության
սահմաններից դուրս գտնվող ՀՀ քաղաքացիների իրավունքների և օրինական շահերի
պաշտպանության մեջ ենթ

Որպես արտաքին քաղաքականության ոլորտում Հայաստանի Հանրապետության
ազգային անվտանգության ապահովման կարևորագույն խնդիրներ «Բարգավաճ Հայաստան»
կուսակցությունը դիտարկում է՝

1. միջազգային իրավունքի սկզբունքներին և նորմերին համապատասխան՝ բոլոր
երկրների հետ բարիդրացիական, փոխշահավետ հարաբերությունների զարգացումը, այդ
հիմքի վրա արտաքին քաղաքականության կառուցումը, դիվանագիտական ծառայության
կադրերի պատրաստման և վերապատրաստման համակարգի ձևավորումը,

2. Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների
կատարումը, արտաքին քաղաքական ակտիվ կուրսի իրականացումը, երկրի տնտեսական և
սոցիալական կայուն զարգացման համար բարենպաստ պայմանների ապահովումը,
էներգետիկ անվտանգության ապահովմանն ուղղված պայմանների ստեղծումը,
համաշխարհային և տարածաշրջանային տնտեսական և քաղաքական կառույցներին
ինտեգրումը,

3. ահաբեկչության և այլ հանցագործությունների դեմ պայքարի ոլորտում այլ
պետությունների և միջազգային կառույցների հետ համագործակցությունը,
անհրաժեշտության դեպքում հակամարտության գոտիներում միջազգային կառույցների
խաղաղապահ գործունեությանը մասնակցելը:

Արտաքին քաղաքականության բնագավառում «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության ուղենիշները

1. Արցախյան հիմնախնդիր

Արցախի ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքի միջազգային ճանաչման ապահովմամբ,
հակամարտության երկու կողմերի՝ Արցախի և Ադրբեջանի կատարած փոխզիջումների
հիման վրա, անվտանգության միջազգային երաշխիքների ամրագրմամբ Արցախի

հիմնախնդրի խաղաղ, քաղաքական ճանապարհով կարգավորումը ՀՀ արտաքին քաղաքականության գերակայություններից մեկն է:

Մենք անհրաժեշտ ենք համարում ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի շրջանակներում ընթացող բազմակողմ և ուղղակի բանակցություններին զուգընթաց համակողմանիորեն աջակցել Արցախի անվտանգության ապահովմանը, ժողովրդավարացմանը, սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը և տարածաշրջանային ինտեգրմանը:

«Բարգավաճ Հայաստանի» համար ընդունելի է արցախյան հիմնախնդրի այնպիսի կարգավորումը, որի բանակցային գործընթացում ԼՂՀ-ն հանդես կգա որպես լիիրավ կողմ, իսկ Արցախի կարգավիճակի հարցում կբացառվի որևէ լուծում՝ առանց Արցախի ժողովրդի համաձայնության: Մեր համոզմամբ ԼՂՀ անկախությունն այլընտրանք չունի:

2. Ուղենիշները Հայաստան-Սփյուռք հարաբերություններում

2.1 Սփյուռքահայության հետ հարաբերությունները, մասնավորապես՝ Հայաստան-Սփյուռք հարաբերությունների համակարգված զարգացումը և հետագա խորացումը, միջազգային իրավունքի նորմերին համապատասխան սփյուռքահայերի օրինական իրավունքների ու շահերի պաշտպանությունը համարել Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականության գերակայություններից մեկը:

2.2 Հայրենիք-Սփյուռք հարաբերություններում Հայաստանի առաջատար դերի հրամայականից ելնելով Սփյուռքի կուտակած քաղաքական, մտավոր, նյութական ներուժը, ներդրումային և մասնագիտական հնարավորություններն առավելագույնս ի սպաս դնել Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի զարգացման, Հայաստանը համաշխարհային և տարածաշրջանային տնտեսությանն ինտեգրելու համատեղ ծրագրերի իրականացման, համազգային հիմնախնդիրների լուծման, Մայր հայրենիքի շուրջ սփյուռքահայության համախմբման, հոգևոր-մշակութային արժեքների պահպանման գործին: Միաժամանակ, Հայաստանի Հանրապետությունը պետք է գործնական քայլեր իրականացնի սփյուռքահայ լոբբիստական կազմակերպությունների հետ կապերը սերտացնելու, Սփյուռքի ազգային կյանքը աշխուժացնելու, Մայր հայրենիքի քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական, կրթական, հոգևոր-մշակութային, մարզական և հասարակական կյանքին սփյուռքահայության լիարժեք մասնակցության համար հնարավորություններ ստեղծելու, սփյուռքի կրթամշակութային, հոգևոր, մարզական և այլ բնույթի ձեռնարկները ծրագրավորված ձևով իրականացնելու, հայկական գաղթօջախների կրթական, մշակութային, հոգևոր և մարզական կառույցներում հայաստանցի մասնագետների գործունեությունը խրախուսելու, Սփյուռքում հայոց լեզվի պահպանման, մայրենիի և Հայ ժողովրդի պատմության ուսուցման, կրթամշակութային հաստատություններին անհրաժեշտ դասագրքերով և մեթոդական ձեռնարկներով ապահովելու, հայոց լեզվի և Հայ ժողովրդի պատմության սփյուռքահայ ուսուցիչների և մասնագետների պատրաստման և վերապատրաստման գործընթացը համակարգված իրականացնելու, Հայաստանի բարձրագույն և միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում սփյուռքահայության ուսումնառության հնարավորություններն ընդլայնելու, համապատասխան չափորոշիչներից և առաջնահերթություններից ելնելով «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի գործունեության ծրագրավորման, ֆինանսական միջոցների հավաքման և ծախսման թափանցիկության, հրապարակայնության և նպատակային օգտագործման, ոչ միայն համահայկական հարցերի իրականացման, Հայաստանի և Արցախի բարգավաճման, այլև աստիճանաբար սփյուռքահայության

հիմնախնդիրների լուծման համար համապատասխան միջոցների տրամադրման ուղղությամբ:

2.3 Հայաստան-Սփյուռք հարաբերությունների հիմքում պետք է դրվի այն գաղափարը, որ համահայկական հոգևոր-մշակութային կենտրոնը Հայաստանի Հանրապետությունն է, որը պետք է ստանձնի Մայր հայրենիքի շուրջ հայության միավորման առաջատարի և ազգապահպանության երաշխավորի դերակատարությունը:

3. Արտաքին քաղաքականության մյուս ուղենիշները

3.1 Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման հարցում Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության չափն ազգային, պետական իրատեսական շահերով պայմանավորելը: Կուսակցության կարծիքով Հայոց ցեղասպանության դատապարտումը և միջազգային ճանաչումն այլընտրանք չունի:

3.2 Հայաստանի անմիջական հարևանների հետ բարիդրացիական հարաբերությունների հաստատումը, տարածաշրջանում կայուն և երկարատև խաղաղության հաստատմանը նպաստելը, միջազգային և տարածաշրջանային ծրագրերի իրականացման գործընթացում Հայաստանի ընդգրկումը, Հայաստանը տարածաշրջանային զարգացման կենտրոնի վերածելը:

3.3 Հայրենիք-Սփյուռք հարաբերությունների համակարգված զարգացումը և հետագա խորացումը:

3.4 ՄԱԿ-ի, ԵԱՀԿ, Եվրամիության, ԱՀԿ, ՄՕՏՀ և եվրոպական ու միջազգային այլ կազմակերպությունների և կառույցների հետ Հայաստանի Հանրապետության արդյունավետ համագործակցությունը:

3.5 ՀՀ զարգացմանը, անվտանգության ապահովմանը և բարգավաճմանն աջակցող երկրների և միջազգային կառույցների հետ ռազմավարական ծրագրերի իրականացումը:

3.6 Հայ-ռուսական ավանդական, բարիդրացիական հարաբերությունների հետագա զարգացումն իրականացնել էլնելով քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական, ռազմական, տարածաշրջանային անվտանգության, հոգևոր-մշակութային և այլ բնագավառներում փոխշահավետ համագործակցության և ռազմավարական գործընկերության սկզբունքներից:

3.7 Եվրոպական Միության հետ համագործակցության սերտացումը, որի համատեքստում անհրաժեշտ է՝

- ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ ՀՀ օրենսդրությունը Եվրոպական Միության չափանիշներին համապատասխանեցնելու, ինչպես նաև եվրոպական կառույցներին ինտեգրվելու ուղղությամբ,

- նպատել բոլոր բնագավառներում Եվրոպական Միության երկրների հետ փոխշահավետ հարաբերությունների զարգացմանը, ընդլայնել և խորացնել համագործակցությունը եվրոպական անվտանգությունն ապահովող հիմնական կառույցի՝ ՆԱՏՕ-ի հետ:

3.8 ԱՄՆ-ի հետ բարիդրացիական, փոխշահավետ հարաբերությունների հետագա խորացումը և քաղաքական, տնտեսական, ռազմական, անվտանգության, հոգևոր-մշակութային, սոցիալական և այլ բնագավառներում համագործակցության մակարդակի էական բարձրացումը նպատակաուղղել այդ երկրի համակողմանի ներգրավմանը Հայաստանում ժողովրդավարական, սոցիալ-տնտեսական բարեփոխումների իրականացմանը, տարածաշրջանային անվտանգության հիմնախնդիրների լուծմանը, Հարավային Կովկասում կայուն և երկարատև խաղաղության հաստատմանն ու

ամրապնդմանը, ԱՄՆ կողմից իրականացվող կամ համակարգվող տարածաշրջանային և միջազգային տարաբնույթ ծրագրերում ու կառույցներում ՀՀ մասնակցության ապահովմանը:

3.9 Տրանսպորտի և էներգետիկայի ոլորտներում հաղորդակցության ուղիների, էներգետիկ համակարգերի ստեղծման համատեղ ծրագրերի իրականացման, մշակութային և այլ բնագավառներում խորացնել փոխշահավետ, բարիդրացիական և ավանդական հարաբերությունները Իրանի հետ: Շարունակել «Իրան-Հայաստան» գազատարի և հաղորդակցության այլ ուղիների կառուցումը (մասնավորապես՝ հեռանկարում ձեռնարկել Իրան-Հայաստան երկաթուղու կառուցումը):

3.10 Քաղաքական, տնտեսական, էներգետիկ, տարածաշրջանային անվտանգության, հաղորդակցության ուղիների, հոգևոր-մշակութային, հումանիտար և այլ բնագավառներում զարգացնել ավանդական, բարիդրացիական, փոխշահավետ հարաբերությունները Վրաստանի հետ: Հայ-վրացական հարաբերություններում կարևորում ենք նաև Վրաստանում բնակվող հայերի, մասնավորապես՝ ջավախահայության անվտանգության և ինքնակառավարման իրավունքների ապահովման, Ջավախքի սոցիալ-տնտեսական, հոգևոր-մշակութային հիմնախնդիրների լուծման հարցում վրացական իշխանությունների առարկայական և ծրագրային մոտեցումները: Այդ համատեքստում, Հայաստանը վրացական իշխանությունների հետ փոխհամաձայնեցված ձևով մշտապես պետք է աջակցի Ջավախքի խնդիրների լուծմանն ուղղված Վրաստանի քայլերին:

3.11 Հայ-թուրքական միջպետական հարաբերությունների կարգավորումը և երկու երկրների միջև դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատումը պետք է իրականացվի առանց նախապայմանների առաջադրման: Թուրքիայի կողմից Հայոց ցեղասպանության փաստի մերժումը բացասաբար է անդրադառնում հայ-թուրքական հարաբերությունների վրա: Հայաստանի և Թուրքիայի միջև բնականոն փոխհարաբերությունների հաստատման շրջանակներում քննարկման առարկա կարող են դառնալ, մասնավորապես, տարածաշրջանային անվտանգության և համագործակցության, արցախյան հիմնախնդրի խաղաղ կարգավորման գործընթացում Թուրքիայի կողմից կշռադատված, կառուցողական, ոչ գաղափարախոսական դիրքորոշում ցուցաբերելու, հայ-թուրքական սահմանի բացման, հաղորդակցության ուղիների, այդ թվում՝ Գյումրի-Կարս երկաթուղու վերագործարկման, Թուրքիայում հայկական մշակութային արժեքների պահպանման հարցերը: Եվրամիությանը Թուրքիայի անդամակցությունը, մեր կարծիքով, չի հակասում Հայաստանի Հանրապետության ազգային, պետական շահերին, քանզի անդամակցության պարագայում Թուրքիան կարող է կանխատեսելի և վերահսկելի քայլեր կատարել իրական ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների պաշտպանության, Հայաստանի հետ համագործակցության, շրջափակման վերացման և Հայոց ցեղասպանության ճանաչման ուղղությամբ:

3.12 Կառուցողական քայլեր իրականացնել Ադրբեջանի հետ հարաբերությունների կարգավորման ուղղությամբ: Հայ-թուրքական և հայ-ադրբեջանական հարաբերություններում առկա կնճռոտ հիմնախնդիրները կարող են լուծվել ոչ թե ատելության, այլ հանդուրժողականության մթնոլորտում՝ ելնելով պատմական փաստերից, արդի իրողություններից, միջազգային իրավունքի նորմերից և սկզբունքներից: Եվրոպական ընտանիքին անդամակցության, աշխարհում ժողովրդավարական գործընթացների անշրջելիության և անմիջական հարևաններ լինելու հանգամանքները ենթադրում են, որ հայ ժողովուրդը կարող է կողք կողքի խաղաղ գոյակցել թուրք և ադրբեջանցի ժողովուրդների հետ:

3.13 Հետխորհրդային մյուս երկրների հետ նույնպես զարգացնել երկկողմ հարաբերություններ: Անցյալում գոյություն ունեցած տնտեսական կապերի, հումքի և

սպառման շուկաների վերականգնման, հոգևոր մշակութային բնագավառներում համագործակցության իրականացման ուղղությամբ ձեռնարկել համապատասխան քայլեր:

8. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

«Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունը շրջակա միջավայրի պահպանության, վերականգնման և բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործման բնագավառում առկա հիմնախնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ է համարում մարդկանց արժանավայել ապրելու համար բնապահպանական անվտանգ կենսապայմանների ստեղծումը, բնապահպանական նոր քաղաքականության, այդ թվում՝ «Շրջակա միջավայրի անվտանգության ապահովման հայեցակարգի», բնապահպանական երկարաժամկետ, համալիր պետական ծրագրերի մշակումը, ինչպես նաև բնապահպանության և բնօգտագործման ոլորտի օրենսդրության կատարելագործումը:

Բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործման պետական քաղաքականության իրականացման առումով «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունը ձգտելու է ակտիվ քաղաքականություն իրականացնել հետևյալ ուղղություններով.

1. հստակեցնել բնական պաշարների օգտագործման ոլորտի, այդ թվում՝ հողային, ջրային անտառային ու բնական այլ ռեսուրսների ռացիոնալ օգտագործման և պահպանության խնդիրները, ծրագրային հիմքերի վրա դնել օդային ավազանի պահպանման և դրա բարենպաստության մակարդակի բարձրացման հարցերը,

2. հատուկ ուշադրություն դարձնել Սևանա լճի՝ որպես Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանական, տնտեսական, սոցիալական, գիտական, պատմամշակութային, գեղագիտական, առողջապահական, բնակլիմայական և ռեկրեացիոն արժեք ունեցող էկոհամակարգի հիմնախնդիրների լուծմանը, մշակել և իրականացնել Սևանա լճի բնական մակարդակի վերականգնման, նրա էկոհամակարգի բնական պաշարների վերարտադրության, պահպանման և դրանց օգտագործման համալիր, տարեկան և նպատակային ծրագրեր:

ՄԻԱՄԻՆ ԿԱՌՈՒՑԵՆՔ ԲԱՐԳԱՎԱՃ ԵՐԿԻՐ